

R. Simon

תבג שמות כה תרומה אונקלוס תכר

1

קָרַמִּי אֶפְרַשׁוּתָא מִן קָדְשׁ גִּבְרַי דִּי מֵאֵת פְּלִיאִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו

רש"י לקט בדיר

ירבנו לבו. לשון נדבה* וכו' לשון רגון טוב, פי' תיבת תרומה, ועיין בלות הסמוך (רא"ם): (ג) פי' וחסר הנו"ן השורש, וזה נגזש הדל"ם המורה על חסרון הנו"ן, וכאילו אמר יקדנו (רא"ם), והוסיף לומר שהוא רגון טוב, והוא פשוט, ומי לא ידע זאת, רגונו בזה, לפי שעתיד הוא לפרש שב' תרומות הראשונות הם מחליות השקל הבאים מזה לכל אחד, א"כ אין זה נדבה, לזה אמר שאה"י שאין זה נדבה אלא לשון נדבה והוא רגון טוב, פלומר ידבנו לבו שימנהו בנדיבת לב וברגון טוב (מ"ל):

אור החיים

אשר ידבנו לבו תהיה לקיחה שוב מכולם (ו) ולא ירצה המדיב ולא ימעיט הכילי. ועוד ירצה בתוספת וא"י לרמוז שכבר קדם דבר אחר והוא נדבה (ז) ברמז בסוף דבריו שאמר אשר ידבנו לבו, ולדרך זה ידבר הכתוב גם בתרומת המשכן ויחפון כ' שכל נדבה תהיה מלבד ולא תהיה הנתינה עד שתקדם הנדבה בלב. עוד נראה לפרש הכתוב על פי מה שאמרנו במסכת בתרא (ח) קופה נגזית בב' ומחלקת בג', נגזית בב' לפי שאין עושין שררות על הציבור פחות מב', ואמר'ו שם מנח בני מולי אמר קרא (לקמן כ"ח ה') וחס יקחו"י ומאי שררות שממשכנים על הכדקה אם אמוד הוא"י עד כאן. והעלו שם התוספת והר"ן כי ב' שאמרנו דוקא בדבר הקצוב אבל שאינו קצוב לרי"ן ג'. ודע כי לענין דין) אפילו יחיד אם הוא מומחה יכוף אדם בעל כרחו לדון אותו יחידי כדתניא (סנהדרין ה') אם היה יחיד מומחה לרבים כו' הרי זה דן יחידי, וכתבו התוספת שם ויכול לכוף את האדם בעל כרחו דאי בדקבלי' וכו'. ומכאן אני למד שהוא הדין וכל שכן הוא שיכול להכריע שררות יחידי ואינו לרי"ן ג', ומה משפט שרי"ך ג' דן וכי"ף שררות שמשפיק בב' לא כל שכן. ובזה נשכיל ביאור הכתוב אומרנו דבר אל בני ישראל אין פירוש לשון דיבור אלא לשון שררות ודברות לומר כי הוא"י לבדו יכול לעשות ב' ישראל שלא ימנה עליהם מערב רב ודורשים לשון דברות ושררה. עוד יחבאר בסמוך באופן אחר: ויקחו'י. ל' לרי"ך לדעת למה כתב וא"י בתחילת ענין). ואולי שירצה על דרך אומרם ז"ל (שקלים פ"א מ"ג) ממשכנין על השקלים, ואמרנו ז"ל (ירושלמי שקלים פ"א ה"א) כי ג' תרומות שו' כאן ב' מהם שקלים צקע לגלגולה אחת לאדנים ואחת לקרבנות לצור וכו' נדבת המשכן עד כאן. וכפי זה נחזון באומרנו ויקחו'י כנגד נדבת השקלים הרמוזה בתרומה הסמוכה לה לומר שיטנו בכפייה לשקול). וסמך תיבת ויקחו'י אל בני ישראל לרמוז שבשקלים מדבר הכתוב שאינם שוקלים אלא בני ישראל ולא צוות ישראל דכתיב (לקמן ל' י"ג) כל העובר וגו'). ולפי זה אומרנו מאת כל איש"י פירוש שהלקיחה תהיה בהשואה מאת כל איש ואפילו את

אור בדיר

שקלים ושטו בכפייה, מה זה אשר ידבנו לבו. (ו) ותיבת אפילו נשאר בת. (ז) פירוש ידבנו בלבו וגם יקחו'י כפועל. (ח) לשון רבים. (ט) פירוש בעל יכולת. (י) פירוש דין ודברים שנין אדם למצורו. (יא) משה. (יב) והא"ף לט ממשפיק פסוק אחר ויקחו'י תרומה. (יג) השר"ך ג' הדיעות. (יד) נא לרמך למה חזר לומר תקחו'י את תרומתי, ולא סמך על מה שאמר ויקחו'י תרומה, גם השינוי תרומה תרומתי. (טו) פירוש הנותן בעל כרחו. גט מעושה, בחוקה (מכרטי' גיעין ט' ח')

תבג שמות כה תרומה אונקלוס

כָּה הָא וַיִּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: א וּמִלֵּי יְיָ עִם מֹשֶׁה קְמִימֶר: ב דִּבֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה ב מִלֵּי עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁוּ

לקט בדיר

(א) סתם ל"י שבמקרא מורה על הבאת דבר אל דבר, ואין שום התעוררות לדרוש, כגון קדש לי כל כבוד, פטר רחם לי, קרבן לה', אבל המינה אם היה אומר ויתנו לי או ידבנו לי או ויקדשו לי, אבל ויקחו'י אינו מביא ומקשה, וזהו בהכרח לומר שהם ב' תיבת מפורדות, ויקחו'י (ומפרש תיבה זו בדבור הסמוך), ואח"כ אמר שמהיה לקיחה זאת לשמי, פי' למלאות רגוני וכו' שלי, ולא משום כפייה או הראות מעשיו וממנת בוש (במ"ח), ובאמת אין לרי"ך לכל זה, כי כל מקום שנאמר בלמ"ד אלא הקב"ה בהכרח שכן פירושו לו לשמו, כי לא שייך אצלו הבאת דבר אליו, ורש"י מביאו כאן גם אלא ועשו לי מקדש לדוגמא, וה"ה בכל מקום (לבוש), ואפשר לומר עוד, שהלא כל תרי"ג מות שבתורה הם לה' בעבור שהוא ב"ה לזה כן, ולא לשום תכלית וכוונה אחרת, אבל משונה פירושו כאן, שלא רק הנתינה יהיה לשמו יתברך אלא הממנה בעצמו יהיה מקודש לשמו ולמקדשו ולהשראת שכינתו, וכן ועשו לי מקדש, ועיין בפ' בשר בפ' שבת לה': (ב) מפרש תיבת "תרומה", שהגם שפירושו לשון הרמה, אין ענינו דוקא שרי"ך להגביה, אלא שכן הוא הסדר לטק דבר ממקום מושבו להרימו ולסלקו, וזהו נקראת ההפרשה בשלשן תרומה שמקלות מרים והשאר מונח, ואח"כ חזר רש"י לפרש כל המאמר, ואמר יפרישו, שאין המדובר כאן מגבאי נדקה שיקחו'י מהמתנדבים (רק אח"כ אמר הכתוב מאת כל איש וגו'), גם אין לקיחה זו לקיחה בידיים דוקא, אלא קיחה בדעת וברגון והוא ההפרשה, והפרשה ולקיחה זו יהיה לי (לשמי כו"ל), ויהיה זה ממונם, ולא שיקחו'י את מה שכבר הוא תרומה ויתנו אותה לי, ואין פי' תיבת תרומה כמו בשאר מקומות, אלא פירושו נדבה (וכמו שאמרנו שהוא הפרשה), ודרך אגב השיעטו שהגם שמהיה היא להפריש כפירוש תיבת ויקחו'י עכ"ל רק נדבה היא, וזהו אין לו קצבה, וכמו תרומה גדולה מן התבואה שאין לו קצבה, שזה

אור החיים

(כה) ב. דבר אל בני ישראל. לרי"ך לדעת למה לא הספיק כמה שקדם לומר לאמר והדבר מובן שבני ישראל יאמר, או לא היה לרי"ך לומר לאמר ויספיק באומרנו דבר אל בני ישראל. ונראה לי על דרך מה שאמרנו ז"ל (יומא ד'): מנין שהאומר דבר לחצירו שהוא צבל תאמר שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר). ועל פי הדברים האלה יעריך לומר דבר אל בני ישראל שאם לא כן יחשוב משה כי לא בא אלא לתת רשות שאין זה צבל תאמר חובה מנין תלמוד לומר דבר וגו'. ולדרך זה חמלא מרגוע לנפשך בכל התורה כולה שאמר הכתוב לאמר וחזר לומר דבר, כי בכל מזה לרי"ך לומר לו לאמר הדבר ובאחת מהנה לא יהיה נשמע שחובה עליו הם הדברים לאומרם להם אלא רשות, ורבותינו ז"ל (ילקוט ראובני) דרשו דבר אל בני

אור בדיר

(א) פירוש הרשה לאמר, משמע שכלל כן אקור היה, הגם שאמר דבריו סתם, ולא אמר שהוא סוד. (ב) והיה לו לומר קחו'י לי. (ג) פירוש לא די שיטת, אלא גם ויקחו'י מהם בעל כרחם אם לרי"ך. (ד) פירוש כל היצא צבל. (ה) ולרמינו שמדבר

מאת כל איש - כוונת קדמות

שמות כה תרומה תכו אונקלוס

דְּהָבָא וְכֶסֶף וְנִחְשָׁא: ד וְתַבְלֵת וְאֲרָמֶן

לקט בהיר

תשנים לא, ויש שאומר שהאזנים אינם נחשבים שהשגיאים ולא כלל ישראל הביאום, ויש דעה שעלי שטים וכן עור החמש אשר לא מכיסם הביאו אינם בכלל, גם יש מי שאומר שב' מיני עורות וכו' מיני אבנים נחשבים לאחד, ולכולם איח להו פירכא, אבל האמת שרשי דרך בדרכי רבותינו ז"ל בשהש"ר פסוק גן ועול, ח"ל: היא הכניסה לו שלש עשרה (פי' כנסת ישראל הכלה הכניסה להקב"ה י"ג דברים) מה שמפורש בואלה שמות ואלה התרומה וגו' והב וכסף ונחושת ומלת וארמון ומולעט שני ויש ועזים ועורות אלים מאלמים ועורות חמשים ועלי שטים אבני זהב ואבני מילואים, והוא הכנים לה שלש עשרה וכו' עכ"ל, ופירשו שם המפרשים (ופשוט הוא) ששמן המשחה וקטורת הם לורך המשכן ואינם למלאכת המשכן, שא"כ לריך אלה למנות בהמות ושמן ויין וסלת ועלים להסקה וכלי אומנות וכו' וכו' (ב"ב): (ו) פי' גם הכסף אלא שהיה גם כסף מוצה, והכוונה למרן ימור פסוקים הללו, לומר, שדווקא דברים הללו הביאו, ולא שיה כסף אחר ולהתליפס, כזה יחירה נודעת להם בזה (אדח"ח), לזה אמר "והאח" התרומה וגו'": (ז) ציבנות ד': וממאי דמלת עמרה הוא מדשש כיחא (פי' פשתן) חלמ עמרה הוא. ופי' רש"י דכתיב ציחוקאל מ"ד ציח"כ בגדי פשתן ילבוש ולא יעלה עליהם למר שמע מינה שעבודות התלויות יש בהם למר עם פשתן ולא מין אחר, ומדמפרש קרא שש באלה מן המינים ש"מ שאר המינין למר היו: (ח) הוא דג העולה מן הים פעם א' לע' שנה וצבעו דומה לים ולרקיע (מנחות מ"ד), ובלשון מו"ל ירוק, לאו דוקא כירק עשב, אלא ירוק כולל כאמרו וכשעיה וירוק ככרמי וירקיע וכו' (ב"ב):

אור החיים

והנשים גם כן במקום כפרה לוקחים מהם, ועוד שהגם שיתנו דבר גדול בערך עושרם המופלג דבר קטן יחשב, והשוע גם כן ללד רוב העושרים) לא יעשה צו רושם כל מה שיתן לנדבת המשכן אפילו יתן כל הרכיך למשכן, ודקדק לומר תקחו את תרומתי לומר שלא החיר לקחת מהדברגות הנזכרים מאת כל איש וגו' אלא את תרומתי שהוא תרומת המשכן לטעמים שפירשונו, ובדרך רמז יראה שיכוין כל אחד לדבק צב' צחינה נפשו הנקראת תרומה בצמלעות המעשה, והוא אומרו ויקחו לי תרומה כי הנפש של ישראל תקרא תרומה דכתיב (ירמ' צ') קדש ישראל לה' ראשית תבואתו ותרומה נקראת ראשית וצמלעות לקחת מאת כל איש וגו' ושיגו שתשרה עליהם השכינה, והוא אומרו תקחו את

אור בהיר

לנוכחם. (בא) פירוש אפילו העני שבהם היה עושר מופלג. (בב) כי באעפ"ה דלמחא שהוא ויקחו לי תרומה, בא אפ"ה דלעילא תקחו את תרומתי. (בג) פי' למה להקדמה הזאת, יאמר תקחו את תרומתי והב וכסף וגו'. (כד) במקום פסוק ואי. (כה) פירוש לא יאמר מי שיצא והב אקבל ממנו גם הפשתן, ואם לאו לאו, ופירוש ואלה, אפילו אחד מאלה.

שמות כה תרומה תכה אונקלוס

תִּקְחוּ אֶת־תְּרוֹמָתִי: וְזֹאת הַתְּרוֹמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב

לקט בהיר

ד' רז"ל רמזו זאת מדכתיב ג' פעמים מינת תרומה כאן, וכן בפ' משא תרומה לה', תרומה ה', למת את תרומת ה', אבל בלא זה הכרת הוא, שהלא בפ' פקודי מנה ומשז מחלית השקל לכל איש עולה לנורך האדנים והוויין והשוקיהם, גם בהכרת לימן שקלים כמו בכל שנה קודם ייסן לקנות מהם קרבנות ושאר דרכי ציבור לכל השנה, ובפ' ויקהל אמר הכתוב (ל"ה כ"ה) כל מרים תרומת כסף ונחשת, ואין זה מחלית השקל בשום אופן (אדח"ח), וזה לשון הירושלמי (שקלים פ"א ה"א) ויקחו לי תרומה זו תרומת אדנים וכו', תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים (פי' שקלי כל שנה ושנה), ואלה התרומה אשר תקחו מאתם זו תרומת המשכן, עכ"ל, וזו מדוייק כפחור ופרה, שמקדים תחלה תרומת האדנים שבלא זה אין משכן ואין מוצה ואין דרכי ציבור, ואח"כ אמר תרומת שקלים שב' אלו מוצה הם ואין להם שייכות עם הי"ג דברים ואמר עליו "תרומתי" פי' תרומה שלי והוא הקרבנות, ואח"כ אמר ואלה התרומה שכוללו בתוך הי"ג שצאו כולם בנדבה באין קצבה, ולזה מקיים רש"י י"ג דברים וכו' לומר שכסף הזה האחרון נחשב לאחד מהי"ג: (ד) ובפרטן אתה מוצא ט"ו, והמפרשים חירלו דרכים שונים, יש שאמר שב' מיני למר

אור החיים

לא קראה תרומתי אלא תרומה דכתיב ויקחו לי תרומה. עוד נראה בדקדוק אומרו ג' ריבויים אלו מאת כל איש שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו וגו', ואולי שנתכוין הכתוב לרבות ג' פרטים שינסם בהדרגה משונה צדיו הנדקות מכל ישראל והם היתומים והנשים והשועים, היתומים כמו שאמרו במסכת בתרא (ח'). אין פוסקים לדקא על היתומים ואם לעשות להם שם מותר, הנשים כמו שאמרו בסוף מסכת קמח (ק"ט) שאין לוקחים מהנשים אלא דבר מועט, ואמרו עוד שם כי מועט ומרובה הוא לפי ערך מה שהם הנשים וכמעשה רבינא שלקח שרשרות וכו' מהם ואמר כי בערך בני מחוזא"י דבר מועט הוא, שוע כמו שאמרו בצבא בתרא (ח') שאסור לגבאי לדקא לתוצעו ולגבות ממנו וכו' וכמעשה הוצא שם (תענית כ"ד). עוד שהיו נשמטים הבצאים מהתראות לפניו לכל יהיה מלך לעלמו ויתן מה שאין צו כח ליתן. והנה בנדבת

אור בהיר

פירוש אדם חשוב שנותן יותר מכדי יכולתו מתמת תשיבותו או מתמת נדושה, רמז"ם הלכות מתנות עניים פ"א הלכה י"א. (יז) פירוש רק לנוכח עצמם. (יח) שהיו עשירים. (יט) שלבו נדבו ליתן יותר מיכלתו. (כ) שהוא לכפרה, והרי הוא גם כן

הנייל שאמרו ז"ל ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו, הוה ליה למימר ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ומשה ואהרן. ומפרש הוא ז"ל שקרח היה חולק עם עדתו שהם בעצמם גם כן היו שונאים זה את זה וכל אחד רצה להיות ראש רק מפני שרצו לחלוק על משה רבינו ואהרן עשו שלום לפי עשה. וזוהו מחלוקת קרח וכל עדתו שבין קרח ועדתו היה גם כן מחלוקת, עיני שם בספרו הקדוש. **מחלוקת שמאי והלל והנה** ארחיב ביאור ואוסף ענף משלו. דהנה יש לדקדק במשנה הנייל למה לא אמר המשנה זו מחלוקת בית שמאי והלל לפי ששמאי והלל חלקו לשם שמים דוקא זה אמר הלכה כד היא, כך צריך להיות תכשיטי כלה, וזה אמר לא כך אלא כך היא ההלכה וכך צריך להיות תכשיטי כלה. ולא היתה כוונתם לשום פניה בעולם כלל רק לשם שמים כנייל. לאפוקי תלמידיהם דהיינו בית שמאי ובית הלל היה בנמצא ביניהם כמה וכמה שכונתם היה לאיזה פניה, שה אמר שרבי שלו גדול ביותר ואיש האלקים וזה אמר שרבי שלי גדול ביותר. והיה מעורב מגאות וגדלות וכדומה פניות אחרות. והגם שהיה קיום למחלוקת שלהם גם כן, זה היה מפני שהיה במחלוקתם מעורב עם אמת וה נתן קיום להחיות המחלוקת שיהיה קיום, אבל כולה לשם שמים לא היה כי אם מחלוקת שמאי והלל גופייהו שהיה צלול וברור לשם שמים, על כן נקט התנא איזה מחלוקת שהיא לשם שמים זה, מחלוקת שמאי והלל דוקא.

והחיפוך היה מחלוקת קרח וכל עדתו וכפירוש אדמו"ר זצוק"ל הנייל שלא היה כלל בו שום דנדנד אמת כלל וככלו אפילו כחוט השערה על כן לא היה קיום כלל כמו שפירש רש"י כל דבר שקר שאין בו קצת אמת אין לו קיום, ומיד בבוקר היה קץ וסוף למחלוקת ונגמד הדבר מיד ונעשה דין בהם. ואילו היה במחלוקת קרח מעט מעורב באמת כל שהוא היה חלילה נמשך במחלוקת. ומאין היה נמשך זה שלא היה במחלוקת קרח שום דנדנד אמת והלא קרח היה פקח גדול והיה לו לערב במחלוקתו כל שהוא מאמת והיה לו קיום זמן מה, זה בא מחמת שיעקב אבינו ע"ה ראה זה ברוח הקודש והתפלל שלא יזכר שמו של יעקב במחלוקתם, כידוע שמדת יעקב אבינו ע"ה היתה מדת אמת ואלו היה נזכר שמו של יעקב אבינו ע"ה היתה חיוק חלילה למחלוקת. וזה שפירש רש"י וייל ולא נאמר בן יעקב לפי שיעקב ביקש רחמים על עצמו דייקא שלא יזכר שמו במחלוקתו של קרח וכי כדו שלא יהיה שום תערובת אמת כלל

רחם בהיפוך אתון כחושבן רמ"ח אברים דב"נ עלייהו אתמר רחם כהיפוך אותיות כחשבון רמ"ח אברים של האדם עליהם נאמר חקוק ג' ברגו רחם תזכור בתר דכעים ב"נ ומחרים ההוא בעירא לגביה הא שריא אחרי שכועס אדם ומחרים הבהמה ההיא אליו הרי שורה אל אחר נחש דאתמר ביה בראשית ג' ארור אתה מכל הבהמה ואיהו לשמאלא דב"נ והוא לשמאלו של האדם בגין דא מני קב"ה למיהב לכהנא דאיהו רחמי ברכה לאתכפייא רגו דאתער בההוא ב"נ משום זה צויה הקב"ה לתת לכהן שהוא רחמים וברכה להבניע הרגו שנתעורר באדם ההוא מרה חרבא דמלאך המות ואתער ימינא לגביה ברחמי ואתכפייא רוגזא דשמאלא ונתעורר הימין אליו ברחמים ונבע רוגז השמאל והאי איהו ברגו רחם תזכור מאן דכעים דאית ליה בכעם מי שכועס שיש לו בכעם סם המות דעליה אוקמוה מארי מתניתין שעליו העמידו בעלי המשנה כל הכועס כאילו עובד ע"ז בגין דסמרא אחרא אתוקדת בב"נ משום שהצד האחר שורפת בנן אדם ובההיא בעירא דיהיב לכהנא אתפרש חרם מניה ונכהמה ההיא שנותן לכהן נפרד החרם ממנו וסמאל אל אחר חרם ונוקבא דיליה והתקבה שלו קללה כלולה כהן והקב"ה כך בכל התורה כולה וכל הכרות מימין שאוחז בו הכהן ובגין דא כל חרם צריך למיהב ליה לכהנא דאיהו אכיל ליה בנורא ושציי ליה מעלמא ומשום זה כל חרם צריך לתת לכהן שהוא שורף אותו כאש ומכלה אותו מהעולם ושכ"ך אשא משמאלא בימינא דאיהו מייא ושוקט האש משמאל, כימון שהוא מים וביה אסתר ז' ותמת המלך שככה.

7 פקודא בתר דא מצוה שאחרי זה להפריש תרומה גדולה ואוקמוה תרי ממהן מאי תרומה רבנן דמתיבתא חכמים של הישיבה האי תרומה דצריפין לאפרשא תרי ממהא

ידיד	ביאור המאמר	נפש
יש בתוך ג"כ בח"י חיצונה שהיא חר"ם שמתלבש באדם. נמצא האדם מוכן לקבל ימין רמ"ח שהוא סוד רחם, ושמאל סוד חר"ם. והנה לפי מה שיפעול האדם כן יהיה השורה עליו. אם יפעול וישר יטבון עליו רחם, ואם יפעול להיפך הרי חרם מוכן להתלבש בו. ולפיכך בהיות האדם בכעס ומוזר ארור שבו חר"ם וכיוצא במלות שיש לו כח ושלמות, הוא עצמו בחרם ולזה תיקון הדבר הזה הוא להעביר הדבר שהוא שחרים והשליט הקל פ' עליו אל צד הקדושה שהוא רחם. ובה יתקנו ב' דברים, הא' האדם עצמו שחרם שהוא כעס שולט עליו. הב' הבהמה שהחרים והשליט עליה החיצוני. וכל זמן שברמה זו בחרם בקליפות, האיש הזה הכועס בחרם ע"י קרבן זה שהקריב להם (ר"ל לחיצונים) לכך צריך להסירה ולהצילה משם כנוכר. ובה יציל עצמו מן החרם הזה כדמפרש ואיל. והענין כי הכעס שכעס הוא סמאל והפעול שקלל בארור וכיוצא הוא בת זוגיה. ו"ש חרם מניה ממש, מגופו ראית ליה מכנים סם המות. ומה שתגבד בעצמו הכעס הוא חרם בעצמותו דהיינו חוכר ומה שפעל בכעס היינו שהחרים הרבר והוא בת זוג דהיינו נוקבא ריליה קללה וכי. א"כ התיקון הוא בבחינת הקללה לצד הכתן ואו חרם שהוא חוכר ורדף אחר נקבתו ומיד מתפרש מניה. ואין לומר שנשארה הקללה בכתן ח"ו, לז"א כי הבהמה הניתנת לכהן בה סוד קללה שהם קללות מצד	דין המ' נבורה תתאה הנק' משנה תורה. וקב"ה ת"ח כרוך ככל אורייתא, דהיינו מכל שאר ספרי תורה שהם שאר הספרות שכולם ברכה ורחמים. ויש כח לת"ת מצד רחמי המרוכים לבפל דיני המלכות וקללוהיה לרחמים. ומה שהשפיעה בחיצונים נתבטל משרשם ע"י החסד והברכה. ו"ש שכך אשא משמאלא דין דמלכות כימינא דאיהו מיא בסוד ברכות החסד כנו. והב' קללה למטה בחיצונים מתבטל ונשרף בסוד ביעור חמץ ביטולם בשרשם. ו"ש דאיהו אכיל ליה בנורא ושציי וכי.	פקודא בתר דא להפריש תרומה גדולה וכו' וע"ד הפשט תרומה בנוטריקון תרי ממהא, שזאת היא מדה בינונית א' מחמישים. כל כסתרי תורה כלומר פנימיות ענין התרומה הוא מאן דבעי למפעם מי שרוצה לשעום ממנה, אם אי הוא זר יומת היינו סמאל, אם ירצה לשעום מהתרומה, דהיינו שירצה להיות נבלל בחיוב הק"ש. והענין כי הקב"ה לא צויה לקחת א' מחמישים אלא תרי ממהא והטעם הוא כי צריך לייחרא ליה תרי זמנין ביומא דהיינו ב' פעמים ק"ש בבקר ובערב. וזהו תרי ממהא כי בפרשה ראשונה של ואהבת עם תיבות של בשכמל"ו יש מ"ט תיבות. נמצא שבשתי הפעמים שאומר ק"ש חסרין תרי ממהא כי כק"ש בבקר

בסתרי ח
היא מאן ז
אמר שמו
ליחד אותו
שם כבוד
ממאה וכ
שכינה עליו
דתרווייה.
מא"ה אי

ועוד כמד
רום ידיד
שהעליה ש
דאלפא נ
ה' בצ' ות
ועתה יע
מאה בר
לארדנו ככ
למעום ככ
תרומה נ

חסרה תיב
עלאה ה
דנר"א: אי
הנ' בבניה.
מחמישים.
דתרווייה
דתרווייה
נוטל מתכו
שהמאה ה
אמה כא
בתלופי א
אתון ה
בו, המלכ
ועיין בעיו

ועוד וד
שצריך ל
המציא ל
רום ידיד
לה' ששיל
ה' אצבע
והיינו ש
מחלף נ
וכו' כל
כן נאכיל
זה ידים

פרשת

דף קע"ט ע"א

קרח

כא

עיונים

פך אותיות
כעים ב"ג
א אליו הרי
לשמאל
ומי ברכה
ומים וברכה
א: לגביה
ומאל והאי
סם המות
עובר ע"ו
א בעירא
שמאל אל
יה וקב"ה
בכל התורה
נא דאיהו
שוף אותו
יש משמאל,

זאה מאי
רי ממאה

בסתרי תורה מאי ניהו זו התרומה שצריכים להפריש ממנה שתיים ממאה בסתרי התורה מה
היא מאן דבעי למטעם מי שרוצה למעום אי הוא זר יומת והיינו אל זר סמא"ל דקב"ה
אמר שמות כה ויקחו לי תרומה תרי ממאה ליה ליה תרין זמנין ביומא שתיים ממאה
ליחד אותו שתי פעמים כיום דהיינו תרי ממאה במ"ט אתון במ"ט אותיות דשמע וברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד דערבית של ערביה ובמ"ט אתון דשחרית חסרין תרין
ממאה ובמ"ט אותיות של שחרית חסרים שתיים ממאה אינון שכינתא עלאה ותתאה הם
שכינה עליונה ותחתונה בתרווייהו צריך ליחדא לקב"ה כשתיהם צריך ליחד אל הקב"ה אמה
דתרווייהו מודה דתרווייהו האמה של שתייהן המדה של שתייהן מאה באמה אמה באתווי
מא"ה איהו אמה באותיותיהו מא"ה הוא ואיהו בהפך אתון האם והוא בהיפוך אותיות האם.

ועוד במדבר טו והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' תרימו כגון חבקוק ג'
רום ידיו נשא ואינון עשר אצבען רסליקו דלהון לעשר ספיון ואלו עשר אצבעות
שהעליה שלהם לעשר ספירות דאינון יו"ד הא וא"ו ה"א רסליקו מ"ה העולים מ"ה ובאתון
דאלפא ביתא מה סליק מא"ה י"ם ה"צ ובאותיות של האלף ב"ת מה עולה מא"ה י' במ'
ה' כצ' והאי איהו דאוקמוה רבנן מארי מתניתין חוה הוא שהעמידו בעלי המשנה דברים י'
ועתה ישראל מ"ה ה' אלהיך שואל מעמך ואמרו אל תקרי מה אלא מאה לקבל
מאה ברכאן דמתייב ב"ג לברכא למאריה בכל יומא לעגד מאה ברכות שחייב אדם לכל
לארנו בכל יום והאי איהו דצריך ב"ג למטעם בכל יומא למאריה חוה הוא שצריך אדם
למעום בכל יום לארנו ובג"ד ויקחו לי תרומה וכמה תרומות אינון וכמה תרומות הן אית
תרומה מדאורייתא יש תרומה מן התורה תורה מ' והאי איהו תרומה תורה דאתייהיבת

ידיך

ביאור המאמר

נפש

חסרה תיבה וכערב חסרה תיבה אינון שכינתא
עלאה היא הבינה ותתאה היא המלכות. וי"ל
הנ"א: אינון שכינתא וכי דמי"ט אתון בקוב"ה ושער
הנ"ל בנינה. וכן בערב מלכות בנינה. והן תרומה א'
מחשישים, אמה שהוא ו' (ר"ל ה"א) אחיד בין שניהם
דתרווייהו ר"ל בין הבינה למלכות מדה
דתרווייהו כי היא משתייך גם לבינה גם למלכות,
נופל מרכיבה ומשפיע למלכות, לכן מאה באמה ר"ל
שהמאה תי"ל כלולים כאמה שהיא הנ"א. והמו לרבי
אמה באתווי מאה איהו ר"ל שמאה הוא אמה
בתלופי אותיות. ועוד שהתיבה מאה איהו בהפך
אתון הא"ם חוה רומן שהבינה והמלכות קשורות זו
בו, המלכות היא אימא תתאה והבינה אימא עלאה.
ועין בעינים דיה פקדא להפריש תרומה גדולה.

ועוד והיה באכלכם וכי' וי"ל הרמ"ק: הכונה
שצריך לסלק (ר"ל להעלות למעלה) אצבעות בברכת
המציא להם מן הארץ לרמוז אל עשר ספירות. והו
רום ידיו נשא דהיינו עשר אצבעאן תרומה
לה' שמילואו יו"ד היא הרי חמש אצבעות, וא"ו היא
ה' אצבעות. והם י"ם כל א' כלולה מעשר הרי מאה.
דהיינו שם מ"ה סליק מאה בא"ת ב"ש, כי מ'
מתלף כי ה' מתלף בצ' לקבל מאה ברכאן
וכי' כלומר כמו שהקב"ה מאכיל אותנו ברכת הארץ,
כן מאכיל אנו כביכול להקב"ה מאה ברכות. לרמוז אל
זה דים עפשו אצבעות בסדר מ"ה מאה כנוכר כי

כשכר מאה הוא אוכל ומתנהג משפוע. ובג"ד ויקחו
לי ממש ל', למאכלי כי מאה הברכות שאנומברכים
הן כביכול מאכלו של הקב"ה. וכמה תרומות
אינון ר"ל כמה דברים שאנו עושים נקראים תרומה
דהיינו ק"ש בדאמרן, ועוד אית תרומה מדאורייתא
שהיא אותיות תרומה מ' היינו תרומה של תורה
שניתנה כמ' יום. חוה רמו למפריש בעין יפה שנותן א'
מארכעים, כך הקב"ה נתן לנו את התורה בעין יפה
בארכעים יום ואי תימרין דאכילנא מנה ר"ל
אם יעלה על הדעת שמה רע"ה נתנה לעצמן
מתורה שקיבל ת"א כתיב וכי' להם לא אכל
ו"ל הרמ"ק: פ' שמה שנשפע ככות ייחוד התורה מצד
השפע הנשפע ממ' שהיא נק' להם לא אכל ומים מצד
השפע הנשפע מת"ח לא שמה נפירת הוה עד
השתא ר"ל שמורה היתה עד שחוקם המשכן הא'
תרומה לקב"ה ר"ל שכל ההשפעות מתורה יהיו
תחילה לקב"ה. וי"ל הרמ"ק: והבית היה (ר"ל והראיה
לכך) כי עד עתה לא נתייחד קב"ה בשכינתיה מצד
משרע"ה, והיינו מורשה (כמ"ש משה מורשה, חידשו
חו"ל א"ת מורשה אלא מאורסה) באידומין היא לביה
עד שתהיה בסוד כלת משה. וכיון דמלכא לא
אכל ולא נתנה מסוד ייחוד התורה איך אכלין
עבדי דהיינו משרע"ה תגורם הייחוד דהא לבתר
דאמר אריתי וגו' רהיני שתחלה יהיה הייחוד
למעלה ואת"כ יושפע למטה לתחתונים כמ"ש אח"כ
אכלו רעים וגו' היינו שירשפע השפע לתחתונים.

וממילא תנבטל המחלוקת תיכף
ומיד כני"ל.
עד על פסוק תני"ל ויקח קרח בן
יצהר בן
קתת בן לוי וגו'. פירש רש"י ז"ל
ולא הזכיר בן יעקב לפי שיעקב בקש
רחמים וכי'. ויש לדקדק מה קושיתו
למה לא הזכיר בן יעקב, מהיכתי תיתי
להזכירו אדרבה הא גופא קשיא
למה הזכיר בן וגי' עד לוי. עוד יש
לדקדק בפסוק ויקחהו על משה ועל
אחרו וגו' ופירש רש"י ז"ל כולם
שמעו דברים בסיני מפי הגבורה וכי'
לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי
ה' אלהיך כל העדה שמעו. וקשה מה
היתה כוונתם בזה שכולם שמעו
בסיני אנכי וגו'. והו קשה שקרח
פקח היה מה ראה לשטות זה לחלוק
על משה ואהרן. ומה שפירש רש"י
ז"ל נתקנה על נשיאותו של אליצפן
בן עוזיאל, היכן מרומז זה בפסוק.
ונראה לי דהענין הוא כך דמצד
שהעבירה החמורה מכה לפני
ולאחריה, כאמרם ז"ל גבי אברהם
אבינו וירדו עד דן שם תשש כחו
שראה שבניו כו'. וגם אמרו ז"ל על
פסוק פרשת חקת וירעו לנו מצרים
ולאבותינו שהאבות מצטערין בקרב
כשפורענות בא וכי'. גם כתיב
בפירוש פוקד עון אבות על בנים על
שלישים ועל רבעים, דהיינו באם
תאדם חוטא אזי מגיע הפגם עד דור
רביעי וצריכים הם לעמל ויגיעה רבה
לחסיר מעליהם הפגם של אביהם
הראשון, והוא הדין למפרע מכה
החטא עד דור רביעי אל האבות
הקודמים. ותנה אמרתי על פסוק
בפרשת יתרו דבר אתה עמנו
ונשמעה וגו', גם בפרשת ואתון
כתיב ותקרבון אלי כל ראשי וגו'
ותאמרו הן הראנו וגו' ועתה למה
נמות וגו'. ויש לדקדק הלא הם
בעצמם אמרו היום הזה ראינו כי
ידבר אלהים את האדם וחי וחזרו
תיכף ואמרו למה נמות.
אמנם הענין הוא כך שישראל
במעמד הגדול הזה ראו מראות
גדולות מרכבות העליונים וייראו
בעצמם שלא יבאו לידי טעות
חלילה, כאשר מצדו הפארבע
שנכנסו לפרדס, וייראו לפגשם שלא
יבאו ח"ו לקצף בנטיעות והא ראה
ששמטו שור מתארבע חיות נושאי
הכסא. על כן אמרו דבר אתה עמנו
ונשמעה וגו' מן נמות מירש נפל
ממדריגה שלו כאמרם מאן דנפל
ממדריגה שלו מיתנה היא לבינה
שלא כל מוחא סביל לראות מראות
כאלו. על כן אמר הקב"ה הטיבנו כל
אשר דברו וגו' ליראה אותי, לפי
שהבין כוונתם שאמרו זאת מחמת
יראת ה' שלא יבאו ח"ו לידי טעות.
וכן נהג ה' עמם אחר כך כשהוקם
המשכן צוה שלא לבא בקדשי
הקדשים רק כהן גדול ביום
הכפורים. וגם בשעת סילוק
המטעות צוה הקב"ה ושמו אתם
איש וגו' ולא יבאו לראות, ועשה

זה גדולה
מה, שואת
גרי תורה
אין דבעי
הוא וד
זמה, דהיינו
הקב"ה לא
זה והטעם
אין ביומא
ה' ממאה
תיבות של
וי הפעמים
ק"ש בבקר

תרכו

תהלים קיט

תרגום

מִשְׁפָּטִי צְדָקָה: הֵאֱתַחֲקֶיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל-
 תַּעֲזֹבֵנִי עַד-מָאֵד: פ מִבֵּמָה יִזְכֶּה-נַעַר
 אֶת-אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרְךָ: י בְּכָל-לִבִּי
 דַּרְשֶׁתֶיךָ אֶל-תִּשְׁנֵנִי מִמְצֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי
 תִּשְׁלִינִי מִפִּקּוּדֶיךָ: יא בְּלִבִּי אֲמִישִׁית מִיְמֶרְךָ מִן בְּגִלְלָהּ דְּלֹא אֲחֹב קְדָמְךָ:
 רש"י

והייתי נכח וחסם: (יא) בלבי צפנתי. לא נחמיה להסתכל ממני:

מצודת דוד

מצודת ציון
(ז) תשגני. מלשון שגגה ומשגגה:

(ח) עד מאד. הוא הפוך, כאילו אמר את חוקיך אשמור עד מאד, רוצה לומר מחשבותי לשמור מאד חוקיך. לכן אל תעזבני לכל יהיה לי שום מניעה: (ט) במה. באיזה ענין יעשה את ארחו זכאי, בעת ירגיל עצמו מנערותו לילך באורח מישור: לשמור כדברך. רוצה לומר לא יאמר אי אפשי בעבירה, אלא יאמר אפשי בו אבל אשמור בדבר ה': (י) אף תשגני. אל תשימי שגגה מלהבין מצותיך, רוצה לומר תן בלבי כינה להבין על בוריה: (יא) בלבי

אבן עזרא

וממן, כולם צדק: (ח) את. אמר רבי משה עד מאד דבק עם חקיך, כמו ולא פחדו מאבותם. וכן בלעם אמר כי עד מאד כמו לעד. ולפי דעתי כי אני אשמר חקיך ואתה אל תעזבני עד מאד, והטעם עזיבה שלא אוכל לשומרם: (ט) במה. אמר רבי משה

רד"ק

(ח) את. מאד. דבק עם אשמור, כמו שכתוב למעלה לשמור מאד, כלומר בדעתי וברצוני לשמור מאד חוקים בכל לבי ובכל כחי, גם אתה אל תעזבני אלא עזוני בשמירתם. וארזני אבי ז"ל פירש את חוקיך אשמור ואתה אל תעזבני עד שאגיע לשומרם מאד: (ט) במה. כיאר בזה כי לא יהיה דרך האדם זך בלימוד לבד, אלא במעשה שישמור כמו שלומד, והוא לשמור כדברך, כי אם ילמוד ולא יעשה כלמורד אין זה אלא מכוער. וזכר נער ההודיע כי כמו שחייב אדם להגות הנער בלימוד, כן צריך להגות בקטנותו במעשה שישמור לעשות מה שלומד, אם יחל זה מנערותו וירגיל עצמו בזה באמת, יזכה ארחו בזה

מדרשי חז"ל

(ט) במה יזכה נער את אורחו וגו'. הוא הוא דכתיב חנוך לנער על פי דרכו, וכתיב גם במעללי יתנור נער. את ארחו, תרזני אורח חיים, כל ארחות ה' חסר ואמת. (ילקוט'ש).
(יא) בלבי צפנתי אמרתך וגו'. אמר רבי חייא בר אבא א"ר

נושאי הפרק

(ט-יא) הדרשה לידעת התורה.
(יב-טז) הודאה לה' שזכה בתורה, וגודל שמחתו.

תרגום

תהלים קיט

תרכו

יִבְרָךְ אֶת יי אֱלֹהֵי יְחִי
 גִּרְתֶּךָ: י בְּסִפּוּתִי
 אֲשַׁתְּעִיתִי כָּל דִּינֵי פִמֶךָ:
 יד בְּאוֹרַח סִהְדוֹתֶיךָ תִּדְרִיתִי
 כַּעֲלוֹי כָּל מִזְלָא:
 טו בְּפִקּוּדֶיךָ אֲמַלֵּל
 וְאֶסְתַּכַּל אֹרְחֹתֶיךָ:
 טז בְּגִרְתֶּךָ אֲתַפְרֶנֶק לֹא

רש"י

(טו) אשתעשע. אסתסק, כמו ישעה האדם על עשהו (שפי' פ ז), ואל ישעו דברי שקר (שמוס ה ט):

מצודת ציון

מצודת דוד

(יא) צפנתי. ענין הטמנה: (טו) אשיחה. ענין דבור: (יב) אשתעשע. ענינו התעסקות בדבר מה לשמות. כמו ושעשע יתק (שפי' יא ט):
 צפנתי. שמורים הם בלבי למען לא אחטא לך, כי אם אשכח מה מהם, אחיה נלכד בחטא כבלי דעת: (יב) ברוך. אומר אני ברוך אתה ה' על נתינת חוקיך, ואשאל ממך שתלמדני אותם, רוצה לומר תן בלבי בינה להבינם: (יג) בשפתי. כי משפטי התורה סיפורי בשפתי ללמדם לזולתי, אם כן כשתלמדני אויעיל גם לזולתי: (יד) בדרך. שמחתי בהיותי הולך בדרך ערותיך כמו השמח על רבי הון: (טו) ואביטה. אביט בכיונת הלב ולא מן השפה ולחוך כי אם לקיים וללכת באורחותיך: (טז) אשתעשע. בכל עת אני משחשע בהם למען לא אשכח מה מהם:

אבן עזרא

(יב) ברוך. בעבור שאודה כי אתה ברוך למדני חקיך, וזה הוא השכר שאבקש ממך: (יג) בשפתי. דבק עם הפסוק העליון למדני חקיך, כי אתה תדע מנהגי ספדתי ולמדתי מפשטיך לאנשי דורי: (יד) בדרך. כאשר ארגיל נפשי בדרך ערותיך או אשמח: (טו) בפקודיך אשיחה. עם לבבי שהפקודים נטועים בו, והפקודים יורוהו לשמור אורחותיך שהם

רד"ק

שלא אשכחנה אלא היא צפונה בלבי למען לא אחטא לך, כי השוכח יחטא במצוה: (יב) ברוך. אני מברך ומודה לך על שלמדתי, ומבקש מלפניך שתלמדני עוד: (יג) בשפתי. לפי שאמר בלבי אמר אף על פי שצפנתי בלבי לא הנחתי אותם מלספרם כפי להרגיל עצמי בהם ללמדם לאחרים: (יד) עדותיך. הוא"ו נקדחת כן הוא בשמונה אותיות

מדרשי חז"ל

(יב) ברוך אתה ה' למדני חוקיך. מנין שהתורה צריכה ברכה לפנייה ולאחרייה, שנאמר: ברוך אתה ה', ואח"כ למדני חוקיך. (ילקוט'ש).
(טו) בפקודיך אשיחה ואביטה אורחותיך. בר חטיא אמר למדתך תורה דרך ארץ, שאם יעשה אדם ספינה

רצד משלי ל

צָרַר מִים | בְּשִׁמְלָה מִי הַקִּים כָּל- אֶפְסֵי-אָרֶץ מֵה-שָׁמַיִם בָּנוּ כִּי תִדַע: הַכֹּל-אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְחַסִּים בָּנוּ: וְאֶל-תּוֹסֵף עַל-דְּבָרָיו

רש"י

מים. קפלו תהומות (שמות טו ט), נצבו כמו נד (שם) נחפיתו של משה: מי הקים. את המטקן, שצחקתו נתנסו כל אפסי ארץ. כך נדעם נפסיקסל: מה שמו ומה שם בנו. את תלמר

מצודת דוד

משה פיה הכבשן נתפור על כל הארץ כאילו אסף הרוח בחפניו לפזרם על ידו. ואמר מי אסף עוד כמוהו: צרר. כשבקע הים עמדו המים הירודים. ולא הלכו בדרכם, כאילו צרר אותם בשמלה, ומי צרר עוד

מצודת ציון

הידיים. כמו ומלוא חפניו קטורת (ויקרא טו יט): צרר. ענין קשייה. כמו צרר כספו (נבאשט מנ לה): בשמלה. בסרין: אפסי. קצות: ומה. הוא"ו במקום או: (ה) צרופה. זקק מטיג. כמו לשוא צרף צורף (נמיה ו ט):

כמוהו: מי הקים. כי עד לא ניתנה התורה היתה הארץ מתמוטטת ליפול, וכאשר קיבל משה את התורה הקים קצות הארץ לעמוד על עמדה, ומי הקים עוד את הארץ כמוהו: מה שמו. הוא ענין מליצה, כאומר לזולת אם היה מי כמוהו אמר נא מה שמו, או אם שכחת שמו אמר שם בנו אם תדע שהיה מי מאז דוגמתו. ורצה לומר ומאחר שלא היה מעולם מי יערוך אליו, איך מלאה לבי לנטות מדבריו על פי אומרו הרעת. ואמר כמתרעם על עצמו ותוהא על הראשונות, ומלמד דעת לכל יאחז מי דרכו להשען על חכמתו: (ה) כל אמרת. עתה רואה אני אשר כל אמרת אלוהה היא צרופה ומזוקקת מבלי סיג ומכשול, והוא למגן ולמחסה להציל מן מכשול הטעות את החוטאים בו, ולא החיים בחכמתם כמוני. כי אם לא חסיתי במשען חכמתי לומר ארבה ולא אסוד לא הייתי נכשל בעבירה, כי לו אם הכוונה היא שהדבר תלוי ומסופק, מכל מקום אין לשעון בחכמה ולסוד ממנה: (ו) אל תוסף. הואיל ואמרתו צרופה מבלי סיג ומכשול טעות לזה אל תוסף מה עליהם, פן כשיברר בדברך ימצא נכזב ומוטעה, ואיך אם כן תחזיר לאמרת אלוהה הצרופה:

אבן עזרא

להמטיר על הארץ: כל אפסי ארץ. שלא ימוטו, והאפסים הם הקצוות העומדות על בלי מה: מה שמו ומה שם בנו. שידעהו בחכמתו: כי תדע. אתה אחיאל אדם או בנו, הגד לי שם אחד מהם שידעהו, והטעם אינו יכול לדעתו, ואין בנבראים

מדרשי חז"ל

(ה) כל אמרת אלוהה צרופה. כתיב: פקודי ה' ישרים משמחי לב, וכתיב: אמרת אלוהה צרופה. וזה משמחתו, לא זכה צורפתו. אמר ריש לקיש, מתר קרא נפיק, זכה, צורפתו לחיים, לא זכה, צורפתו למיתה. (יומא עב). כל אמרת אלוהה צרופה. אמר ר' אבין, דברי תורה נמשלו בקנדישון. מה קנדישון יש בו יין, ויש בו דבש, ויש בו פלפלין. אף דברי תורה, יש בו יין, שנאמר: כי טובים דודין מייין, ויש בו דבש, שנאמר: ומתוקים מדבש ונופת צופים. ויש בו פלפלין, שנאמר: כל אמרת אלוהה צרופה. (ילקוט"ש).

(ו) אל תוסף על דבריו. תניא רבי שמעון בן מנסיא אומר: קהלת אינו מטמא את הידיים, מפני שחכמתו של אומר: קהלת לא יגדליו לכו עבודו, וכתיב: מיתת במיכליה. (ב"ר יב).

תרגום יונתן

משלי ל

פְּרִי־יֹכִיחַ בְּךָ וְנִכְזַבְתָּ: פ' וְשֵׁתִים שְׁאֵלְתִי מֵאֵתְךָ אֶל-תִּמְנַע מִפְּנֵי פִטְרָם אֲמוֹת: אֲשׁוּא וְדַבַּר-כֶּזֶב הִרְחַק מִפְּנֵי רֵאשׁ וְעֶשֶׂר אֶל-תִּתְּנֵנִי הַטְרִיפֵנִי לַחֵם חֲקִי: ט' פֶּן אֲשַׁבַּע וְכַחֲשֵׁתִי וְאִמְרַתִּי מִי יְהוָה וּפְרַח-אֹרֶשׁ

רש"י

סלג לזוך, והיה לי לזוכר: (ו) פן יוכיח בך ונכזבת. יוכיח על פניך שעל ידי מוספתך אמה נא לידי ענינה, וכל סכן אם תגרע: (ו) שתים שאלתי מאתך. עכשו מדבר לפני הקב"ה:

מצודת ציון

(ו) יוכיח. ענין בירור דברים. כמו לכו נא ונכחה (ישעיה ו ט): בך. רוצה לומר כדברייך: ונכזבת. מלשון כזב: (ח) ראש. עניות: הטריפני. ענין מוזן. כמו טרף נתן ליראיו (מהלים ק"א ט), והוא מושאל מלשון מוזן החיה הבא על ידי טרף: חוקי. הקצוב לי, וכמו ואכלו את חוקם (נבאשט מ ט):

מצודת דוד

(ז) שתים. עתה ידבר מול המקום ברוך הוא. ואמר, שני דברים אני שואל ממך ואל תמנע ממני בטרם אמות, רוצה לומר כל ימי חיי לא יהיו מנועים ממני: (ח) שוא ודבר כזב. היא היא. וכפל הדבר בשמות נרדפים כמו ארמת עפר (ויאל יב ט): הרחק. רוצה לומר תן לבכי לדבר אמת ולמאוס בשקר: הטריפני.

פרנסני מאכל קצוב די הסיפוק להחיות הנפש ולא יותר: (ט) פן אשבוע. רוצה לומר כי כשהיה לי עושר רב פן אשבוע ביותר ואתגאה ואכחש בה' לומר מי ה', כלומר אין אלהים: ופן אורש. ואם אהיה עני, פן כשהיה רש ביותר אגנוב הון למלאות נפשי המתאוות, ואתפוש בכי להזכיר את שם ה' להשבוע בו על שקר:

אבן עזרא

תגור ממנו (יברים יג א): (ו) פן יוכיח בך. בענין שעבר על מצות לא תעשה. ונכזבת. תהי נכזב בהתעסקן בחכמה אחרת זולת חכמת מצותיו, ונכזבת כענין בנינים כחשים (ישעיה ל ט) ונקראו כן ממרים פי השם. פירוש אחר, בן יקה. בן יקתה עמים, כי כשביל דוד נאמר לבן שלמה בן יקה, וקהלת ואגור הוא נאם הגבר לאיחיאל כרבר הנשים והסוסים שאמר ארבה ולא אסוד לכבי ואוכל, כי בער איחיאל מתנחם אחר כך ואמר עשיתי כמי שלא למד חכמה ולא ידע דעת שחקים, ובקש קהלת שידע במשפט להצדיק ולהרשיע בלא עדים, ולא אמרה תורה אלא על פי עדים, ועל זה נאמר בקש קהלת וגו' (קהלת י כ) שיענה מן השמים ולא היה לו כן, או אמר וכתוב יושר דברי אמת כשביל

מדרשי חז"ל

(ח) ראש ועושר אל תתן לי וגו'. רבי אליעזר שאל לרבי חנינא, ואית דאמרי רבי חנינא לרבי אליעזר, ראש ועושר אל תתן לי פן אשבוע וכחשתי, אי זו מהם קשה, הראשונה או השנייה. אמר ליה השנייה. אמר ליה מצניו שויתר הקב"ה על עבודת אלילים ולא ייתר על חילול ה', שנאמר: ואתם בית ישראל איש גילוליו לכו עבודו, וכתיב:

קבג דברים י עקב

אונקלוס

ההוא הבדיל יהוה את-שבת הלוי לשאת את-ארון ברית-יהוה לעמוד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה: על-כן לא-היה לפני חלק ונחלה עם-אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אליה: ואנכי עמדתי בהר פימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא-אבה יהוה השחיתך: ואמר יהוה אלי קום לך למסע לפני

לקט בהיר

י פי לא על שלפני על מיתח אהרן בשנת הארבעים אלא על שלפני פניו כדלקמן נדביר הסמוך: יא הגם שמויית הלויס לא היתה רק אחר הקמת המשכן בשנה השניה, כבר הוכנו מיד אחר מעשה העגל לעבודתם הק' כדכתיב שם (ל"ב כ"ט) מלאו ידכם היום לה', וכמו שפירש רש"י שם (דמב"ן): יב פי היה לו לגמור כל מעשה העגל גם מעשה הדלת בני לוי ואח"כ לסמוך אליו חוכמת נתנה ראש: יג ר"ל הדליל את שנט הלוי זו כלל, ואח"כ הפרטים, לשאל וגו' הלויס, לעמוד וגו' הכהנים (רא"ם): יד לנך הכהנים את ישראל בשמו של הקב"ה: טו לא משום שהם קדושים גבוהים במדרגה אין להם לעסוק בעניי חול, לא כן הוא, אין עסק ההכרמי הארצית מונע הקדושה והעליה אדרבה ככל דרך דעה, אלא משום פנאי (רא"ם): טז פי נחלה בשמית הכתוב מדבר, דבר והפוכו, לפי שאמר שאין להם חלק ונחלה בארץ בין השבטים, אמר ה' הוא נחלתו גם בגשמיית, ואמר "מומנן" לומר שאין ישראל הנותן תרומה ומעשר כבעל הבית והכהן והלוי המקבל כעני נפתח דרך ציון, אלא מה שנתן הקב"ה חלקם ביד השוראליס הטעם הוא כדי שיהיה מומנן בלי טורח חרישה וזריעה. (רא"ם), וחיבת פרס פירושו חלק ומתנה ותשלום גמול. יז פי לעיל בפסוק ג' אמר עשה כמו שנלטהו ופסל צ' לוחות ועלה ההרה, ולא אמר שם שעמד אז מ' יום משום שסיים הענין שהקב"ה כתב עשרת הדברות על הלוחות ההם כמו שאמר והוא משה כשירד עשה כמו שנלטהו לשים הלוחות בארון על שן, והסמך לו מעשה מיתח אהרן ומעשה בחירת הלויס, ואחר כל זה אמר ואנכי עמדת, כלומר נחזור על הראשונות לקיים הענין שהתפללתי מ' יום שלמים עד שנפתרה הקב"ה ואמר לי לך למסע לפני העם וגו': יח לא שהיו ברצון שלם כמ' הראשונים, שלא נפתרה לומר פלחתי רק בסוף מ' יום האחרונים, אלא לגבי האמלעיים היו ברצון, וזה הוא הכוונה בהיקף ובדמיון זה, גם מזה ראינו שיהיה צר

רש"י

וגו'. מוכב לענין הראשון: בעת ההוא. בשנת הראשונה, ללאתכם ממלרים וטעיתם* בעגל ובני לוי לא טעו כבדילים המקום מכס, וכמו מקרא זה לחזרת בני יעקב: לומר שאף צו לא טעו צב בני לוי אלא עמדו בצאונותם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפים (ערכו י"א): ט על כן לא היה ללוי חלק, לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואין פנויין: לחרות ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מומנן: מציח* המלך: ו' ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות (סד"ע ז), ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד צבר בעליה אחרונה זו חזר: והתחיל צב: בימים הראשונים. של לוחות הראשונות מה הם ברצון אף אלו ברצון, אבל האמלעיים שעמדתי שם להחפיל עליכם היו כעם (סד"ע ז): ו' ויאמר ה' אלי וגו'. אף על פי שינוי נוסחאות. ותיקון. מנח.

אונקלוס

דברים י עקב

קבד

העם ויבאו ויירשו את-הארץ אשר-נשבעתי לאבותם לתת להם: פ חמישי יב ועתה ישראל מה יהוה אליה: שאל מעמך כי אם-ליראה את-יהוה אליה: רש"י

רש"י

ספרתם מאחריו וטעיתם* בעגל אמר לי (שמות ל"ב ל"ה) לך נחסי) את העם וגו': (יב) ועתה ישראל. אף על פי שטעיתם כל זאת עודנו רחמיו וחיבתו עליכם ומכל* מכ שחטאתם לפניו אינו שואל מכם: כי אם ליראה וגו'. ורבותיו ז"ל דרשו מכלן (בבב"א ל"ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שינוי נוסחאות. ותיקון ושינוי העל. ובכל.

לקט בהיר

סך הכל ק"כ יום ג' פעמים מ' (רא"ם): יט פי עד כדי כך נמלטה לי בחפלותי, וזה סוף חוכמת העגל, וזאת השייכות פסוק זה עם ענין שלמעלה, וכן פסוק ופרשה שאחריו (רא"ם): כ' ר"ל אינו שואל מכם על מה שעבר כלום כגון עיטיים וסיגופים בפענויות ולבישת שק, וכל מה ששואל הוא מכלן ולהנה (רא"ם), וזה פי מביט ועמה כלומר מכלן

אור החיים

יב. ועתה ישראל מה וגו' כי אם ליראה וגו'. כוונה הכתוב היא על זה הדרך לפי שיש צ' הדרגות שחפץ ה' מישאל עשות וחס ז' למעלה מזו, א' היא היראה, ולמעלה ממנה האהבה, ואמר להם שאינו מצקש מכם כי אם היראה, וטעם הדבר היא לפי שהיראה חסודצ אהבם ללכת בכל דרכיו כי הירא לא יחדל מיראתו אפילו באחת מאלף שעליו לעשות, ולא זו בלבד מגיעתו אלא עוד לו ולאהבה אותו הרי שהיראה היא פתח ליכנס לשער האהבה, ולזה כשאמר הכתוב מה ה' שואל כי אם ליראה דקדק לומר ועתה פירוש מה שהוא שואל ליראה הוא עתה בזמן זה שאתה צא לישא עול האלבוה אבל אין זה חליות מה שחפץ ממנו עשות אלא שזה יעמידנו בגדר האהבה, ולדרך זה יחישב מאמר מה וגו' כי אם וגו' שבערך האהבה שהיא דבר המקווח הריהו היראה מלחא זוערתי, ובגמרא שאלמו (מגילה

אור בהיר

פד) מה זה ועמה, וגם קושיה הגמרא אטו יראה מלחא זוערתי היא, עד קשה שהתחיל לומר שאינו שואל כי אם ליראה, ואח"כ גמר לומר ללכת בכל דרכיו ולהנה וגו' כל לבך וגו'. פ' מה שאין ק' כשהתחיל לעבוד מהאבה קודם שיש לו יראה יחלו כבמה פרטים, וא"כ לא טוב להתחיל לעבוד מהאבה, ומדויק לפי זה אומרו ללכת בכל דרכיו בלא וי", שאינו דבר נטף אלא נתינת טעם, מה שאין ק' ולהנה ולעבוד הם דברים נופסים. צ' ולא מירלו ז"ל מה שאנו מתרצים. צ"א א"כ הילול שואל מעמך ליראה. צ"ב ואינו כמו שאמר חושב בעצת יצחק הרע שצריך דבר שאין אהיה יכול להשיגה, וזה פי מה וגו' כי אם, וזה בחמלה כדי שיקבל ה' מחשבתי ויכניסן תחת ידו הפרושה לקבל שנים, אבל אח"כ צריך אהיה לחקן בפרטות כל מה שפשעתי, כאומרו ללכת בכל

דברים י עקב קבו

לְטוֹב לְךָ: יֵהֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם
 וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ:
 וְרַק בְּאַבְתֵּיךָ חֶשֶׁק יִהְיֶה לְאַהֲבָה
 אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזָרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם
 מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־יִהְיֶה הַיּוֹם: וְיַמְלִיכֶם אֶת
 עַרְלַת לְבַבְכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשְׁוּ עוֹד:
 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים

אונקלוס

מִפְקֻדָּה יוֹמָא דִּין דְרִי־טַב קָדָּ:
 יֵהֵא דִּין אֱלֹהִי שְׁמַיָא וְשָׁמַיִ
 שְׁמַיָא אֲרֵעָא וְכָל דִּי בָהּ: טו דְחֹד
 בְּאַבְתֵּיךָ צְבִי יֵהֵא שְׁמַרְחָם יִתְהוֹן
 וְאַחֲרָעִי בְּבִנְיָהוֹן בְּתַרְיָהוֹן בְּכֹון
 מִכָּל עַמִּיָא בְּיוֹמָא דְרִין:
 טו וְתַעֲרוֹן יֵת טַפְשׁוֹת דְּבִכּוֹן
 וְקַרְלִיָּו לֹא תִקְשְׁוֹן עוֹד: יֵהֵא רִי

לקט בדיר

ופרדסו הרי הוא מקבל שכן, אבל מי שאינו דורסו ברגליו
 ואינו מפסידו אינו מקבל שום שכר הגם שמלוים ומזוהרים
 עליו כל בני המדינה, אבל הקב"ה אינו כן, וזה שאמר הכתוב
 לשמור את מצות ה' וגו', דהיינו מצות לא תעשה לטוב לך,
 ופירש רבינו ואף היא לא לתנם כמו מלך בשר ודם (ד"ד).
 עוד הכיל מאמר זה כוונה, שכל רבינו להדגיש ולהשמיע ולנגד דעת נדוקים ובייסוסים שטעו ואמרו שצריך דוקא לעבוד כדי
 שלא לקבל פרס חו"ש, לזה אמר שלא כן הוא אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אלא הכוונה שצדקה השלימה היא אהבת
 האמת שאינו תלוי בשום דבר, אבל האמת הוא שהוא לטוב לך מכל מקום (בד"א): (בג) כלומר זה השייכות והקישור לבי
 הפסוקים, וחסר וא"ו שהיה צריך להיות ורק בצדוק והיה פירושו אעפ"כ רק בצדוק, ואמר מיצב, הכלל לומר שמה
 שמשב הכתוב יש בכללו הכל מלאכים שרפים כל האדם וכל בריה: (בד) כל ליישב אות כ"ף הדמיון של כיום הזה, ולא אמר
 יום הזה או היום הזה, והכוונה, אמת שמשק בהצבות לנחור ברעם, אבל לא בכל זרעם, ישנם דורות שלא נחר בהם הגם
 שהם זרעם, אלא דוקא אם יהיו כמו שאחם היום דור שלם חיים כולכם היום, וכן כל דור ודור שיהיו כמו אחם היום הם
 בכלל המשוקים והנבחרים, ובמספ"ק דברי דוד היה לו גירסא ברש"י, "היום" הזה (וכן הוא בדפוס הראשון) וכפז הכוונה
 קצת באופן אחר שאפילו אותו הדור אין הנבחרים בהם רק היום וכמו שאחם היום במדריגה גבוהה וקדושה, אבל הנבחרים
 חפשיים, ואם יגנו מן הדרך אין עוד הנבחרים בהם: (כה) מפורש במקומות אחרים (עיין בפי' וארא ו' י"ב) שכל דבר
 המובדל מופרש ומטוסה מן האדם עלולה נקרא, בין אם הוא מטוסה בדבר גשמי, בין בריחוק מקום, בין במיעוט השגה, בין
 שמונת עליו איסור, וכן כפן נקודת אמת שכל מטוסה ואטוס בתאמת המדומות ודויעות כוזבות ומסולפות, וצריך למולו

אור החיים

עולם ועוסקים בחיי שעה, ולדרך זה יחישב אומרו
 כי אם ליראה כמין חומר כי בערך המושג במושכל
 כי רב הוא יקטן המפעל הגם שצריך החעלמות
 להשיגו עם כל זה מופלא הוא הנסבצ מהטורח:
טו. כיום הזה. פירוש כסדר שאחם כיום זה
 שהיחה העדה שלימה בזושר וכמו
 שהעיד הוא עליכם שכולם היו דבוקים צה' וגו'

אור בדיר

צ"ד כלומר שיהיה לעשות טובה לימד קוב"ה ושכימיה. צ"ה אינו דוע פירושו. צ"ט ובי ים חס ושלוס אלקים זולמו ימגדך

קבה דברים י עקב אונקלוס

לָלַכְתָּ בְּכַל־דְרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ
 וּלְעַבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְךָ
 וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: לְשַׁמֵּר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
 וְאֶת־חֻקֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם

ולאנא: (בא) לשון רש"י צניעות, הכל בידי שמים כל הנא
 על האדם ביד הקב"ה הוא כגון ארוך קצר עני עשיר חסם
 שוטה לבן שחור הכל בידי שמים הוא אבל לדיק ורשע אינו
 צל על ידי שמים אם זו מסר בידו של אדם ונמן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים עכ"ל, והסבר הענין פשוט הוא,
 שאם היה נשאר בידו של הקב"ה א"כ הם צ' הפכים בנושא אחד, שהיאך אמה אומר על זה שהוא יראת שמים הלא מה
 שהוא ירא אינו ממנו, ואם לא היה מסור דבר זה ביד האדם היה שקר מוחלט לומר על מי שהוא שהוא יראת שמים, כמו
 ששקר מוחלט הוא לומר אדם זה העשיר את עצמו, וכן הוא להפך לא יהיה צעול אדם שאינו ירא שמים (ג"א), ולפי"ו
 אינו מקושר לפרשה שלפניו, אלא ענין בפני עצמו הוא שאין הקב"ה שואל מאדם להיחמו עושר או עני יפה או מכושר (הגם
 ששואל ממנו וממייב הוא להשפיל בדבר אבל מהות הדבר ותכליתו שיהיה כן אינו זוהר) כי אם היראה וכל מה שכמו
 אחריו צב' פסוקים הללו (רא"ם): (בב) זה סיוס מאמר הקודם, שהקב"ה שואל מעמך היראה והמלכות לא משום שהוא
 צריך לו וכמו אדם השואל דבר במנס, אלא שואל הוא לפי שמסר הנבירה בידך ואי אפשר לגזור ולעשות בלי הסכמתך, אבל
 באמת השאלה לטוב, לך" שתקבלו שכר (רא"ם), גם על פי פשוטו נמשך אדלעיל שאמר שאינו שואל ממך רק מכלן ולהבא
 היראה ושמידת המצות אמר שגם זאת לא במנס בצביל מה שחטאת ותלא שכך בהפסקך, לא כן הוא רק לטוב לך (רמב"ן).
 וכאילו אמר ולטוב לך צו"ו, עוד יש כוונה במאמר זה, שהנהוג שבעולם שמי שעובד למלך ומתקן וטועט חומר כרמו

לקט בדיר

ולאנא: (בא) לשון רש"י צניעות, הכל בידי שמים כל הנא
 על האדם ביד הקב"ה הוא כגון ארוך קצר עני עשיר חסם
 שוטה לבן שחור הכל בידי שמים הוא אבל לדיק ורשע אינו
 צל על ידי שמים אם זו מסר בידו של אדם ונמן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים עכ"ל, והסבר הענין פשוט הוא,
 שאם היה נשאר בידו של הקב"ה א"כ הם צ' הפכים בנושא אחד, שהיאך אמה אומר על זה שהוא יראת שמים הלא מה
 שהוא ירא אינו ממנו, ואם לא היה מסור דבר זה ביד האדם היה שקר מוחלט לומר על מי שהוא שהוא יראת שמים, כמו
 ששקר מוחלט הוא לומר אדם זה העשיר את עצמו, וכן הוא להפך לא יהיה צעול אדם שאינו ירא שמים (ג"א), ולפי"ו
 אינו מקושר לפרשה שלפניו, אלא ענין בפני עצמו הוא שאין הקב"ה שואל מאדם להיחמו עושר או עני יפה או מכושר (הגם
 ששואל ממנו וממייב הוא להשפיל בדבר אבל מהות הדבר ותכליתו שיהיה כן אינו זוהר) כי אם היראה וכל מה שכמו
 אחריו צב' פסוקים הללו (רא"ם): (בב) זה סיוס מאמר הקודם, שהקב"ה שואל מעמך היראה והמלכות לא משום שהוא
 צריך לו וכמו אדם השואל דבר במנס, אלא שואל הוא לפי שמסר הנבירה בידך ואי אפשר לגזור ולעשות בלי הסכמתך, אבל
 באמת השאלה לטוב, לך" שתקבלו שכר (רא"ם), גם על פי פשוטו נמשך אדלעיל שאמר שאינו שואל ממך רק מכלן ולהבא
 היראה ושמידת המצות אמר שגם זאת לא במנס בצביל מה שחטאת ותלא שכך בהפסקך, לא כן הוא רק לטוב לך (רמב"ן).
 וכאילו אמר ולטוב לך צו"ו, עוד יש כוונה במאמר זה, שהנהוג שבעולם שמי שעובד למלך ומתקן וטועט חומר כרמו

אור החיים

הכעיס המלך וצא לראות פני המלך צבן יונק
 למנחה ואחד הכעיס המלך וצא לראות פני המלך
 צשור אחד יש מקום שיטמח המלך לקראת מנחה
 העוף" ויכעוס לקראת מנחה השור ללד
 הכעכות שקדמו ממנו, והוא אומרו כאן לבעל
 החשובה ללכת בכל דרכיו וגו' לעשות חבילות
 חבילות של מצות"י, עוד יכוין הכתוב לנסתרות כי
 על פי דברי אמת כי באמצעות מעשה התחטוים
 יחידו ענפי הקדושה, וכן להפך צסוד (משלי ע"ו)
 ונרגן מפריד אלוף אלופו של עולם, וצא להעיר כאן
 על הדבר הבא ממשע אדם, והוא אומרו מה כי
 אלהיך שואל וגו' פירוש בחינת הקדושה הנקראת
 מה שהיא השכינה כאומרם בגמרא (סוטה י"א).

אור בדיר

דרכיו. צ"ג הגם שהוא קטן ויכעוס לשור הגם שהוא גדול. צ"ד וכולי האי ואולי. צ"ה פי' הסמך לחיבת מה שם
 הוי"ה צ"ה. צ"ו פי' שעה עובר והוא מעוות שאינו יכול לתקן.

קנא בראשית יב לך לך אונקלוס

יב * ויאמר יהוה אלי-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: א-ב ואעשה לך גוי

לקח בהיר

רש"י

(א) בא לתוך לשון הליכה, שלא מצינו כן בכל המקרא לומר הליכה על מקום העצוב, אלא בלשון ייאשה, ולשון הליכה דוקא על זכירת המקום אשר הלך לשם, כגון וילך יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וכגון וילכו ללכת ארצה כנען, וכן קח נא וגו' ולך לך אל ארץ המוריה, א"כ היל"ל לא מארצך וכו' ולך לך אל הארץ אשר אראך, ואלו לא היינו דורשים כלום שזה סדר הלשון, אבל עמה ודאי שרצונו לומר שהליכתו מארצו תהיה "לו" (מ"ל): (ב) כי בהכרח שלכל הפחות צ"ד דברים נכללים במצות לך, שאם רק דבר אחד למה סתם ואמר לך לטובתך היה לו לומר לך בשביל טובה פלוני, וכן לקמן בפרשה ויטו עליו פירש"י על אודותיו לשלחו ולשמרו, גם שם הכתוב הוא שאמר סתם עליו על אודותיו ולא פירש מה יעשו לו בהכרח שלכל הפחות צ"ד דברים נכללים בו, ומפרש רש"י מה הם הצי"ד דברים להנחתך זה בניס, ולטובתך זה לפרסם שמו, והקב"ה כן נותנת שידוע מאמרי רז"ל שקדושת ארץ ישראל מסייע להאכלת נפש קדושה, ויחמק שהיה עולה חמימה אין חוזה לארץ כדאי לו, ועוד שהלא ידוע שאע"פ לא היה אפשר ע"פ המזל להיות לו בניס, לזה בהכרח לו לדור בארץ כנען שאינו חמת שום מזל ואמלעי, וכן כמה טעמים נגלים ונסתרים, ופירסום השם פשוט הוא שאם ילך ממקום למקום נודע ומפורסם קדושתו ופירשמו ומדותיו הנכונים משא"כ היושב במקומו (ג"א): (ג) אינו מלשון טובה, אלא מלשון טבע, כלומר מדותיו הישרים והמעולות: (ד) רש"י מקשה על עצמו, למה לי לדרוש מציבת לך לך בניס והשם הלא הכתוב מוכיח בפירוש ואע"פ לגוי גדול זה בניס ואגדלה שמך זה פרסום שמו, וע"ז תרץ שהם צ"ד דברים ולא ראי זה כזה, שאמת שארץ ישראל יגרום לו בניס אבל לא בניס הרבה שאדרכה הטלעול ממשע פריה ורביה (שאין דרך ארץ לשמש בדרך - רש"י), וכן השם אמת שימודע לרבים שמו הגדול, אבל לא יהיה גדולה זה במילואו שזהו עובד ושב לא יכיר בזמן מועט

שינוי נטחמות * שם * כאן * שחודש טבע לעולם

אור החיים

(יב) א. ויאמר כי אל אברהם וגו'. עטס שדיבר אליו כי קודם הבראת לו, מה שלא עשה כן בכל הנבראים, צ"י עעמים בדבר, או להיות שהוא עליו השלום נשחל בהכרת בוראו מה שלא עשה אדם זולתו וכן כי (ג') שנים הכיר את בוראו מעלמו בהתחכמותו (נדריס ל"ב), לזה לא הולך להגלות אליו אלא אמר אליו דברותיו וכבר הוכר אללו המדבר. או אפשר כי להיותו אדם ראשון בקדושה, אשר בעשרה דורות שקדמוהו לא היה אדם שהכיר אלכותו ודבר אלו אלהים, לזה כבא כי עמו בסדר זה שלא הראה שכינתו אליו עד

אור בהיר (א) יחמק ויעקב

קנב בראשית יב לך לך

אור החיים

בנייהס"פ. ולא לא אמר הכתוב שמעי וראי בת או בת שמעי וראי וכפסיק בין שמעי לוראי: לך לך מארצך וגו'. אחר שאמר מארצך אין מקום לומר ממולדתך כי בלאתו מארצו הכה הוא וילא גם ממולדתו. אכן כעטס הוא להיות כי בערך לער הפרידה קטון הוא לער פרידתו מארצו מפרידת מולדתו ופרידתו ממולדתו מפרידתו מבית אביו לזה סדר ההדרגות ממשע למעלה. וליעול שכר על כל פרט ופרט, כדרך אומרו (לקמן כ"ב צ"ד) את צנן וגו' כי כי ישחלד להעניב צ"ה לאוכביו. עוד יראה לומר שילך לו מארצו אך לא יכיה כסדר ויילתו מאור כשדים שיליך עמו מולדתו ובית אביו אלא הוא לבדו יעזבו ארצו ויפרד גם ממולדתו ואפילו מבית אביו. אך אברהם לא הבין זה בדברי כי ולקח עמו לוט. או אפשר שהבין כן אלא שלוט דבק בו כאומרו (ד') וילך אחר לוט דבק בו. והגם שאמר אחר כך (ה') ויקח אברהם וגו' ואת לוט וגו' פירוש שלא דחפו עד שימלא המלאכה שלא יכלימכו. ולזה חמלא כי כשמלא סיבה קטנה שרבו הרועים חיבך אמר אליו (י"ג ע"ג) הפרד וגו' אם הימין וגו', וכדבר הוא כמעט זר שיאמר אליו כדברים האלה בכל כך הרחוקים, אלא ללד שהיה חושב מחשבות להפרידו כדבר כי לזה חתך במולאו סיבה דחפו צ"י ידים. וראיתי לחמק פירוש זה גם כן ממה שאמר הכתוב (לקמן י"ג י"ד) וכי אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא לא עניך מאמר זה ויכתיב כי יושב ומלפכה היה כי מתי יפרד לוט, להראותו את הארץ שאמר לו בתחלת דבר אליו, אשר אראך, ולא הראהו עד עתה שנפרד לוט,

אור בהיר

(ב) פי' לא די שהיה ראהו אחר שמיעה אלא היה בנייהס הפסק נטיון לך לך ומפני זה לא רק שאמר הכתוב ראהו אחר שמיעה אלא גם נתן חיבה גם בנייהס. משא"כ לדרך הא'. (ג) פי' כשאמר לו ה' מארצך וקבל על עצמו, הרי מגיע לו שכר, וכשהוסיף לומר שצריך גם לעזוב מולדתו והוא לער גדול מהראשון וקבל גם זאת, מגיע לו שכר חוץ מן הראשון, וכן בית אביו, מה שאין כן אם ימחיל בבית אביו וקבל על עצמו, שוב אין מקום לנסותו בער הקטן ממנו, וכמו כן אלא את צנן וגו'. (ד) שחיבת ויקח נמשך גם על לוט. (ה) שחיבך ומיד ילך לו, ולא ניסה לעשות שלום בין הרועים. (ו) צ"ד הוכחות בדבר, ה' מה שאמר אחרי הפרד וגו', כי שאמר ה' אמר וגו', ולא אמר ויאמר ה' אל אברהם אחרי וגו', וכמו שמשורש הדבר במקומו. (ז) לשון עמיד. (ח) אלא העושר והכבוד מלפניך דוקא. (ט) ואינו לשון הר, אלא לשון גדלות בעושר ונכסים. (י) ואם כן כעון הוא שאמר ה' כי מיתת מארצך סמוך למצות לך לך, לומר שהנחתך וטובתך יהיו מקובלים מעיבת ארצך. (יא) ואם כן גם מיתת מולדתך צריך לסמוך למצות לך לך. (יב) לשון עמיד, ולא אמר אשר אני מראה אותך, או יאמר אל ארץ כנען. (יג) כי מיתת ארצך יוכל להספרם צ"י פירושים

קנג בראשית יב לך לך אונקלוס

גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה קעם סני ואברכה וארבי שמך

לקט בהיר

רש"י

עומק קדושתו ומימותו (שאלן אדם יכול לעסוק במצות בדרך כלל שיושב בשלוה בנימו - רש"י) וא"כ יש תשש שהטלטול זיק לו בג' דברים הללו מלד אחד, ולפי"ז נכון מה שפירש ואברך בממון, כי ב' האחרים נזכרים בפירוש א"כ ואברך בהכרח שהוא דבר השלישי וא"כ מאמר זה קיומו של מאמר לך לך כי מה שמר שם נשגם כאן, לכן הביא רש"י ו"ל מאמר זה קודם שפירש מאברך המוקדם בפסוק (ג"א), ומה שאמר לג' ברכות הללו, והנה לפנינו ששה ברכות והיה ברכה וכו', ו"ל שכל זה קיומו של ברכה ואגדלה שמך, באיזה אופן יגדל שמך, על ידי שהיו הברכות נחומות בידך, וממילא כל מי שמתברך ממך יהיה מצורך ומקלקל וגו', ובהו יהיה שמך מפורסם, ויהיה כל כך גדול שיאמרו הלאי אהיה כאברהם (מהרש"ל): (ד) כבר כתב ואברך מה ת"ל והיה ברכה (ב"ר), ופי' והיה ברכה איש מפיק ומשפיע ברכה כמו וגמת את הברכה על גר הריוזים שפירשו המזכרים (דע"י), ומה שאמר רבינו היו צדי פירושו רק צדי, וא"כ נח בידך את בניו, זאת היתה ע"י מפלה, משא"כ אברהם צמחית לדיק גזר והקב"ה מקיים, ולפי שברכה זו הרביעי אינו בקטן הג' ואין לו שייכות עמהם גם היל"ל והיה מקרך, הביא הד"א שכולם מתאימות, אבל אין די בהם שאינם על פי פשוטו ואין בהם שייכות ליאחזו וביאחו לארץ כנען (מ"ל): (ו) כי מה זו שבת למך לומר עליו שהוא מלך פלוני היחיד, ולמה תקנו אנשי נפת הגדולה לשבת אוחזו יתברך כמה שהוא אלקי אברהם, אלא ודאי בשביל שנתשג לגוי גדול, ואמר ואברך לתוספת ברכה שגם צנו יהיה בגדר זה, ואגדלה שמך פי' ועוד יגדל שמך כמה שגם בן צנך ראוי שיחד אלקותי עליו, ואומר והיה ברכה הגם שכבר אמר ואברך, הראשון לגופו והשני למעט בחתימה, שלא יהיו אומרים ברוך אתה ה' מגן אברהם יתקן ויעקב (רא"ם): (ז) מצינו לך שיך בין על ארץ ומולדתך (ו) אור קדיש ששם נולד לשיטת רבינו, ועיין לקמן כ"ד ו' מה באורך) ובין על בית אביך, אלא על ארץ תפטרש בלשון תחרתק ועל בית אביך תפטרש בלשון לא כי בין ההתרחקות ובין היציאה נכלל בהליכה (רא"ם), וכיוון כזה רבינו ליישב עוד ג' דיוקים שישנם בכתוב, הא' שהכתוב מהפך הסדר שהיל"ל מצינו אביך וממולדתך ומארץ, כי יציאתו מארץ הוא אחר שכבר יצא מצינו אבי, אבל לדרכינו אינו כן אלא ממש באותו רגע שהתרחק מארץ יצא מצינו אבי, והב' על פי פשוטו למה לא אמר לא מארץ וכו' ולך לך אל הארץ אשר ארץ כמו בכל מקום, מפני שאמר לשון הליכה השיך בין על ההתרחקות ובין על היציאה, וקושיא הג' שכל המאמר בכלל מיותר הוא והיה די להחמל ולומר לך לך אל הארץ

אור החיים

קבע לו כנגד ג', ואעשך וגו' כנגד לך לך מארץ, ואברך ואגדלה שמך כנגד וממולדתך, והיה ברכה כנגד ומצינו אביך. שתמלא כי בהיות האדם בארץ חוץ משפחתו ובית אביו ישנו בג' דברים, הא' שיש לו הרבה מכירים ורעים ואוהבים. ב' שבני משפחתו תפארוהו וכבודו והדר תעטורו בדרך כל משפחה לבני משפחה. ג' שיהיה נחון ומתפרנס ומתרחם מצינו אביו ללרכיו, וכשיצא מארץ וכו' חסר לכולן, ולזה אמר אליו ה' כנגד מארץ אני אעשה לך הרבה אוהבים ממך מיוצאי חלוציך. וכנגד חסרון התועלת של בני המשפחה כחבר ואברך ואגדלה שמך (י), וכנגד חסרון המועיל מצינו אביך והיה ברכה:

אור בהיר

הלל. יד) ולפי זה אינו כפירוש רש"י ו"ל, אלא ואגדלה שמך יהיה פירוש על ואברך. כלומר, ואברך בדבר זה שאגדלה שמך. ופי'

אונקלוס

בראשית יב לך לך קנר

ותהא מקרה: ג ואברה מקרה ברכה: ג ואברה מקרה ומקלה

רש"י

לקט בהיר

גלה לו הארץ מיד"י, כדי לחצבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור, כיוצא בו (ב"ב) את בןך את יחידך אשר אהבת את יחחק, כיוצא בו (שם) על אחד הכרים אשר אומר אליך, כיוצא בו (וי"ב ג' ז) וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך (ב"ה): למה הארץ לתאר מקום שצריך לעוזב לבדו דירתו החדש, ולמה לא די לומר מצינו אביך, וקושיא הב' למה לא אמר אל ארץ כנען, וממך קושיא הא' כדי לחצבה בעיניו פי' רנה הקב"ה לפרש לו שמועלת ארץ החדשה כל כך מצינו ומשבו שהגם שצריך בשבילו לעוזב גם ארץ גם מולדתו גם בית אביו שמן הקמס רצון האדם מקושר בכל אלו, אעפ"כ הכל כדאי, ושז למך קושיא הב' ואמר וליתן לו שכר וכו' פי' כשאמר לו אל הארץ אשר ארץ הוא קבלו באהבה מגיע לו שכר וכשיאמר לו שהוא ארץ כנען יקבלו מגיע לו עוד שכר (ובצ"ר על כל דיבור ודיבור ועל כל פסיעה ופסיעה, ורש"י ז"ל השמיט הפסיעות, אפשר שדעמו ז"ל כי הפסיעות לאו דוקא והצ"ר אמר זאת על מקרא אחר וכאן לא שיך שהרי בשעת יציאתו כבר גילה לו הקב"ה את הארץ שנאמר (פסוק ה') וילאו ללכת ארצה כנען) ואח"כ מצינו ראייתו על ב' העניינים, את בןך וכו' ראה על מרן הא', שהגם שידע אני שהוא בןך והוא יחידך והוא אהוב לך והוא יתקן הדיק תמים בכל דרכיו עם כל זאת אני מלך.

אור החיים

ג. ואברכה מזכריך וגו'. ברכה זו כנגד מה שהעלים ממנו הארץ ולא הודיעו קודם ללאת, ונסיון זה גדול הוא שיצא מארץ אל השדה מבלי דעת אן יפנה והוא לא הרהר לזה הצעוהו כי לא יפחד מדבר כי הוא יברך וכו' ובמקום אשר יתנה שם ילו ה' אתו את הברכה ובה כל מקום אשר ידרוך קף רגלו הללחתו ומעלתו עמו"י. ויש לשאול למה שינה לשונו צענין הברכה אמר ואברכה מזכריך הקדים ברכתו לברכתו וקבלה הקדים קללתו לקללתו. הטעם הוא כי המצדק יקדים ה' לברכו קודם שיברך לאברהם"י) מה שאין כן המקללו לא יקדים ה' לאור אותו. והטעם הוא כי יחפז ה' להפחיד לכל חלל אדם

אור בהיר

והיה ברכה בממון. (טו) שכל אדם ישמח לבדו וימנע מלקבל. (טז) כי חפץ חסד הוא, ומיכף שיעלה בדעת אדם לברכו יברכו ה' ב"ה. (יז) שהרי מקולל היה קודם שקלל לאברהם. (יח) שהגם שיחשוב שברכתו אינו על ידי אברהם ולא יברך את אברהם, לא יהיה אדם זה מקולל בשביל שלא בירך את אברהם. (יט) פי' הלא גם במזכרים יש משכול, שלא יהיה מנורך בשלל יברך את אברהם. (כ) אפילו אוחס משפחתו שלא יברכו את אברהם, הגם שיש חילוק כמו שפורש ד"ה וברכו כן, שאוחס המזכרים יהיו מתברכים מה' עצמו ולא על ידי אמצעי שהוא אברהם, אבל זאת לא מקרי משכול. (כא) שברכת מנורך מקיים, אבל בקללה הגם שאינו מקולל לא יקיים קללתו, בעבור שאינו מנורך. (כב) שלא אמר ומקלקל ל"מ הראשון בשו"א והשני בסג"ל. (כג)

מִלְכָּא דְמַצְרַיִם: מִפְּטוּר מ וַיִּדְעָתָּ כִּי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל
 הַנְּאֻמָּן שֶׁמֶר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבֵיו
 וְלִשְׁמֵרֵי כְחֵיב מִצְוֹתוֹ קִרִי מִצְוֹתָיו לְאַלְף
 דְּדוֹר: וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאוֹ אֶל-פְּנֵיו
 לְהֶאֱבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאוֹ אֶל-פְּנֵיו
 יִשְׁלַם-לוֹ: וְשִׁמְרַת אֶת-הַמִּצְוָה
 וְאֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: פפפ

ק"ת. עי"א'ל סימן. ומפטרין נחמו נחמו עמי בישעיה פרק מ'.

רש"י

(ט) לאלף דור. ולהלן הוא אומר (לעל ה, ט) לאלפים, כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מזמיו הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל ללוהביו, הוא אומר לאלפים: לאהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה: (י) ומשלם לשנאו אל פניו. נחמיו משלם לו נמולו הטוב, כדי להאמרו מן העולם הבא: (יא) היום לעשותם. ולמחר, לעולם הבא, ליטול שכרם:

הפטרות ואתחנן (ישעיה מ', א'-כ"ו)

א נַחְמוּ נַחְמוּ עַמִּי יִמְכַר אֱלֹהֵיכֶם: ב דְּבַרְי עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מְלָאָה זָכָאָה כִּי נִרְצָה

אהבת יהונתן

נחמו עמי (ישעיה מ, א), נראה, דודאי אם יבא הנואל צדק במהרה בימינו אין צריך לנחם לישראל כי הם מתנחמים בכיאת הנואל, ואולם זו הנחמה האמורה נאמרה על הגלות המר הוה שינחמו ישראל בגלותם, והיינו על פי מאי דאמר החכם שאין אדם ניכר בשלימותו אלא א"כ הוא בצרה גדולה ואנפ"כ אינו עובד זולתו, כי יש מין האדם שאם יקרה להם מקרה חושבים בלבם שתמקרה הוא מאיכות רוע סידור נדמי השמים והוא צדיק בעיניו, ואולת אדם תמלף דרכו ועל ה' יועץ לבו, ואין זה נקדא שלם, כי האדם צריך להיות שלם ככל עניונו ודעתו תהא צלולה ולא יהיה כסתענע. והוה נחמות ישראל בגלותם, דאף שהצרות מתרנשות ובאות בכל יום וכצאן למבח יובלו, אפ"ה המה מתנחמים שהם עם ה' ועובדים לחשי כראוי. וז"ש נחמו נחמו, הרצון שיתנחמו בגלות, ובמה יהיה הנחמה לזה אמר עמי, והכוונה שנקראין עם ה' והוה נחמתם בעת צרה, וק"ל. **יאמר אלהיכם.** פירושו, דאיתא (יש"י ילק"ט ח"ב רמ"ח), שלא רצו ישראל לקבל תנחומין מן הנביאים עד שאמר הקב"ה אנכי אנכי הוא מנחמכם. ונראה לתת מעם למה לא קבלו תנחומים מן הנביאים, דענין הנחמה הוא שיבא הנואל צדק במהרה בימינו ויתבטל על שיעבוד מעלינו ויבואו חכמי ויוציאו ארץ לדרוש שלומינו, כמ"ש (ישעיה מ"ט, כ"ג) והיו מלכים אומנך ושרותיהם מניקותיך, וכוונתו יביאו בניך מרחוק, ואולם מי פתי יסור חנה להיות אסור בניקים ובאסורי עוני ולאסור בכבלי ברזל ולענות בקושי כדי להתבעת בע זקנותו בסוב, ונפש

הראון רינו יונתן איתתו וצ"ל

אהבת יהונתן

אדם קץ באלו התענוגים כי לא הן ולא שוכרן, ואנחנו בני ישראל הולכין מגולה לגולה מפלך לפלך למצוא מרנוע לנפשונו, ובכל זאת לא שקמנו יד אויב מעלינו והאויבים מכלים אותנו אשר אמרו לנפשך שהי ונעבורה ואיך יתנחמו שיתענונו בסוב עולם הזה, אמנם מקוה ישראל בעת צרה הוא שיוכו לחוות כנענם ה' ויתעדן נפשו מיו השכינה, כמו שיעד אב הנביאים (ויקרא כ"ג, י"ג) והתחלכתי בתוכם, והוה סופו של תכלית השלם. ואיתא בגמ' (ברכות י"ד ע"ג), כל הנביאים לא נתנבאו אלא על ימות המשיח אבל לעתיד לבא עין לא ראתה אלהים וולתך, ולזאת הסיבה לא קבלו ישראל תנחומים מהנביאים כי הם לא נתנבאו אלא על עולם הזה, אבל השי"ת ייעד להם על עולם הצפון, וזאת הנחמה קבלו מהשי"ת שאמר אנכי אנכי הוא מנחמכם. והוה סאמר הנביא נחמו נחמו עמי, אמנם לישראל לא קבלו הנחמה מן הנביאים כגיל, ולכך מבאר במליצת דבריו יאמר אלתיכם, ר"ל שהשי"ת ייעד זאת הנחמה והיינו לעולם הצפון, וק"ל.

ואולם צריך להבין למה כפל הלשון נחמו נחמו, ונראה, ע"פ מאי דכתיב (תהלים ס"ב, י"ג), אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי, פירושו דקול היוצא מפי השם ביה קודם שיגיע לעולם השפל גולד ממנו עוד קול, והוה שנקרא בפי חז"ל בת קול, והוה בת קול החוור, מפני שמאמר השי"ת עושה פעולה מיד והתפעלות חשי הוא דבר רוחני ועושה נקודה, וזאת הנקודה היא י"ד, וי"ד רמז כי ממנו יוצא בת קול, כי נקודת ה' הוא עשר, ו' ה' הוא ניכ עשר, והוה שהגולד הוא כתואר הראשון, וז"ש הפסוק אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי והוה התולדה, וכן מצינו שאמר הקב"ה (ישעיה מ, כ"ג) אנכי, והתולדה הוא לא ידעה לך והם בדבור אחד נאמרו, והוה אחת דבר אלקים וגי כג"ל.

ומבואר גם מה דכתיב (איוב ל"ה, א) ויען ה' את איוב מן הסערה שנית, הכוונה שאחת דבר אלקים, והמענה השני קודם שירד לעולם השפל גולד ממנו תולדה, ורמז לזה כמה שאמר מן הסערה שנית, ומסערה היינו מלות והוה היה התולדה, וז"ש שנית.

וכן מבואר במה דכתיב (ישעיה נ"ה, י"ג) כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוח את הארץ והולידה והצמיחה כן לא ישוב בדבי ריקם, ר"ל שעושה גולד, ולקבל כפא מלת נחמו, מפני שהנביא שמע בת קול החוור דהיינו התולדה ואמר נחמו נחמו, והיינו הקול והבת קול, וכיאר המעם על מה שכפל במה שאמר יאמר אלהיכם, הכוונה שהשי"ת אמר דבר זה וגולד ממנו תולדה, וא"ש וק"ל.

ד באופן אחר יש ליישב על שכפל מלת נחמו, ונבאר תחלה מאי דאיתא (ויקרא ח"ב רמז מ"ח), המאו ככפלים ולקו ככפלים ומתנחמים ככפלים, ותמהו הלא עברו על כל התורה ואיך אמר שחטאו ככפלים. ור"ל ע"פ מאי דאיתא בגמ' (ברכות ה' ע"ג), שנים שנכנסו להתפלל ויצא א"י מהן שורפין לו תפלתו בפניו, ולכאורה תמות למה מורפין לו תפלתו בפניו. אמנם נראה דענין תפלה הוא

שצריך לייחד חלב בעת הדבור כדי שיתפלל בכונת חלב ומוציא מכה לפועל בדבור ופיו ולבו שוים, ואם מתפלל בפיו ובכונת חלב מקבלים המלאכים תפלתו, ואם מתפלל בפיו לכד בלי חלב אינו מועיל לו תפלתו ונמסרת לחיצונים. והוה כונת הנבי שנים שנכנסו להתפלל, היינו שנים בנושא אחד הפה והלב, וקדם א' מהן ויצא היינו חלב יצא וסילק את תפלתו ומצפצף כענור כפה בלא לב, מורפין לו תפלתו בפניו, כי אינו מתקבל לרעה ונמסרת לחיצונים. ובאלו השנים המאו בני ישראל, דהיינו בהרהורא דלכא ובעשיית איברים וכו' נכללו כל עבודת שבעולם, וגם כמעשה המאו בבית ראשון, ובמחשבה בבית שני, כי שנאת הנם הוא במחשבה נראין כאוהבין כפה ולבו כל עמו, ואמרינן בגמ' (יוס"פ ע"ג), ראשונים שנתגלה עונם, הכוונה שחטאו בעשיית איברים לכך נתגלה קיצם, לפי מלאכת לבבל ע שנים אפקוד עליכם וגו', אחרונים שלא נתגלה עונם, הכוונה שחטאו בשנאת הנם בלב ובמחשבה לכך לא נתגלה קיצם, וא"ש המדרש המאו בשנים דהיינו במחשבה ובמעשה, ולקו בשנים בגלות ראשון ושני גלות המר הזה, ולעמת זה אם ישובו ישראל יתנחמו בשנים. וז"ש כאן נחמו נחמו עמי, שני תנחומים נגד שני גלויות ושני הפאים, ולכך אמר דברו על לב ירושלים נגד המחשבות שהיו בבית שני כגיל, וק"ל.

באופן אחר יש ליישב על שכפל מלת נחמו, דצריך להבין למה באמת צריכים להתנחם הלא ילכו מן הגולה מהללים וממורים בקול רנה ותודה, ור"ל דכתיב בפסוק (נחמיה י"ב, י"ג), בימים ההם ישבו בירושלים משפחות משפחות וספרו וגו', ואמרינן בגמ' (מכ"ה נ"ב ע"א) יספרו על משיח בן יוסף שנהרג ועל יצה"ע שנחשף. ונבאר תחלה ענין משיח בן יוסף למה יתרג, דאיתא מעם למה צריך להיות מבני רחל מלך תחלה, מפני שיעקב נתן הבכורה לבן רחל שהיתה עקרת הכית ולכך צריך להיות מבני רחל מלך תחלה, ואולם יעקב עקב לעשו פעמים והקב"ה אינו מוותר לצדיקים אפילו כחוש השערה, ולזאת הסיבה נדקר שאלו בהרב (שי"א ל"א, ד'), כי זהו חרב של עשו שנתן לו אביו ועל חרבך תחיה, ועל שעקב אותו פעמים לכך גם משיח בן יוסף נהרג, היוצא מזה דמלך ראשון שיעמוד לישראל ידקר בהרב שהוא מבני רחל. ויובן גם מה שסיפר יוסף ההלום לאביו ולאחיו ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלונותיו (בראשית ל"ח, ט), וצריך להבין הא באמת חלם לו כאשר סיפר להם ולמה שנואוהו, ועוד למה אמרו המלך המלך עלינו וגו' ואח"כ אמרו לכו ונהרגתו ונשליכנהו וגו' (שם ח"ג, כ"ג), איך יתכן שבשמי ישרורין יהוה שוודין על רציחה על שסיפר חלומו, ועוד שאמר לו אביו להפיק רצונו הבא נבא אני ואמך ואחריך לחשתחות לך ארצה ואביו שמר את הדבר, ואם באמת הוא שימלך על אחיו למה לא צוה שיהיה מלך עליהם. ונראה, דאיתא בוהר (נוהר ויקרא נ"ב ע"ג) דמשיח בן דוד ימלך על אומה ישראלית לכד והוה ישב על כסא ה' אבל משיח בן יוסף אינו מלך כלל בישאל כי אם באמות העולם, וידוע דאמות העולם יושבים בצל

17

אִמְכֶם: אֶבְדוּ מִדְּוַע פְּאֵתִי וְאִין אִישׁ קָרָאתִי וְאִין
 עֹנְהָ הַקְצוֹר קִצְרָה יְדֵי מַפְדּוֹת וְאִם־אִינְפִי
 כַּח לְהַצִּיל הֵן פְּנֵעַרְתִּי אַחֲרַיִם יָם אָשִׁים
 נְהָרוֹת מְדַפֵּר תִּבְאֵשׁ דְּגַתָם מֵאִין מִים
 וְתַמַּת בְּצִמָּא: ג אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קְדָרוֹת וְשִׁק

הא במזופית אחרי ומא אשוי נהרין מדפרא יסרון נונייהון מבלי מיא וימותון בצחותא:
 ג אכפי שמיא פדבקבלא וכספא אשוי פסותהון:
 רש"י

(ב) מדוע באתי. להמקרב אליכם, ואין איש מכס פונה אלי: (ג) אלביש שמים. כנא השמים, שני האומות

מצודת דוד מצודת ציון

(ב) מדוע באתי. אני באתי להתקרב אליכם, ואין איש פונה אלי: קראתי. שתבואו אלי, ואין מי משיב לי: הקצור. רוצה לומר וכי אין בי תועלת, וכי קצרה ידי מלפרות אתכם: בגערתי. כשאני גוער בים נעשה חורב ויובש, והנהרות נעשות יבשות כמקום מדבר. רוצה לומר אחרי האומות הנמשלים למים רבים: תבאש דגתם. קבוצת הדגים תבאש מחסרון המים, כי תמות בצמא ותבאש. ורוצה לומר אנשי האומות יאבדו, ולפי שהמשילם לנהרות אמר לשון הנופל כיושב הנהרות: (ג) אלביש שמים. רצה לומר אשפיל שרי מעלה של האומות: ושק וגו'. כפל הדבר במלות שונות:

רד"ק

ואמר כנגד יהודה "אי זה ספר כריתות" כלומר כי קרובים אתם לשוב אלי כאשר שבתם פעם אחרת, כי אין ביני וביניכם ספר כריתות, ובשובכם ישובו גם כן שאר השבטים, כי דוד ימלוך על ישראל כולו. וכן אמר יחזקאל (לו ט) הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבירו, ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד. ואף על פי שנתן להם ספר כריתות, כבר היה הכריתות גדול וארך גלות מאד, והנה ישיב אותם עם שבט יהודה. והאם היא הכנסיה והכלל, והבנים הם הפרט. והנה לא נמכרתם ואינכם צריכים לכסף בפדותכם, אלא עונותיכם היו דמי המכירה, והתשובה תהיה כסף הפדות: (ב) מדוע. אתם מעבכים הגאולה, כי אני מוזמן לקבל אתכם בתשובה אם תשובו, ולמה היה זה כי באתי ואין איש עונה אלי: קראתי. שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג ז): ואין עונה. מכס: הקצור קצרה ידי מלפרות. וכי חשבתם לאורך גלותיכם כי לקוצר ידי הוא זה שלא פדיתי אתכם. עד עתה, אין זה אלא בשבילכם שלא שבתם אלי. והביאה והקריאה הם דברי הנביאים כמו

מדרשי חז"ל

(ב) מדוע באתי ואין איש וגו'. בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס, שנאמר מרוב באתי ואין איש קראתי וגו'. (ברכות ו.)

יְי אֱלֹהִים יִהְיֶה לִּי לְשׁוֹן
 דְּמַלְפִּין לְהוֹדְעָא אֶלְפָא
 לְצִדִּיקָא דְמִשְׁלָחַן
 לְפַתְנָמִי אֹרְיָתָא חוֹבְמָא
 בְּבִן בְּצִפְרָא בְּצִפְרָא מְקַדִּים
 לְשִׁלְחָא נְבִיאֹוֹהִי מֵאִים
 יִתְפַּתְחוּ אֹדְנֵי תִּיבְיָא
 וְיִקְבְּלוּ אֹרְיָא: ה"י
 אֱלֹהִים שְׁלַחְנִי לְאַתְנַבְּאָה

אֲשִׁים פְּסוּתָם: פ דְּאֹדְנֵי יִהְיֶה נְתָן לִי לְשׁוֹן
 לְמוֹדִים לְדַעַת לְעוֹת אֶת־יַעֲקֹב דְּבַר יַעֲרֹד
 בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא יַעֲרֹד לִי אֲזִין לְשִׁמְעָא
 כְּלִמּוֹדִים: ה אֹדְנֵי יִהְיֶה פֶתַח־לִי אֲזִין וְאֲנֹכִי
 לֹא מְרִיתִי אַחֲרָיִם לֹא נְסוּגוֹתִי: ו גוֹי נְתַתִּי

לא סריבית לאחורא לא אסתמרת: ו גוי יתבית למחן:
 רש"י

כשמי כל להפרע מן האומה: (ד) נתן לי לשון לשון צמודים. ישעיה היה אומר ה' שלחני ונתן לי לשון הראוי ללמד, כדי לדעת לעות את העיפים והמאים לשמוע את דברי הקב"ה דבר: לעות. מנחם חנרו ממחלוקת עם לעשות לה' (ההלים קט קכו). לקבוע להם עמים: יעיר לי און. מעורר את אנוי צרות קדשו: לשמוע כל צמודים. כמשפט הלימודים האמת והנכונה:

מצודת ציון

(ד) לעות. מלשון עת חמון: יעף. מלשון עיפות וצמאון: יעיר. מלשון התעוררות: כל צמודים. רוצה לומר כתלמידים. וכן חתום חורה בלמוד (לעיל ט טו): ה' מריתי. מלשון מרי וטריב: נסוגותי. ענין ההחזרה לאחור. כמו ונסוג מאחור אלהינו (למקן ט ז): גוי. גופי. כמו גוית שאול (ש"ל ט"ז ט):

(ה) פתח לי און. והשמיעני את מי אשלח (לעיל ו ט), שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס, שלחתי את מיכה וכו' כדליתא בפסיקתא דתנמו נחמו: ואנכי לא מריתי. מליך בשליחותו, ולא נסוגתי אחר, אלא ואמר הנני שלחתי (לעיל ו ט): (ו) גוי נתתי למכים. הוא אומר לי, ישעיה. בני כרננים הם בני ערמנים הם, על מנת שלא תכעס עליהם, אמרתי לו על מנת כן:

מצודת דוד

(ד) ה' ישעיה הוא אומר ה' שלחני לנבאות, ונתן לי לשון צח הראוי ללמד: לדעת לעות. להשיג ללמד לפי העת והזמן, את התאב לשמוע דבר ה' כאדם העיף התאב למים: יעיר בבוקר. בכל בוקר היה מעורר אותי ללכת לנבאות: יעיר לי און. היה מעורר אותי לשמוע הנבואה, כדרך הרב המעורר אנוי התלמידים לשמוע אמריו: (ה) פתח לי און. לשמוע רבנו שאמר את מי אשלח (לעיל ו ט): לא סריבית. לא חזרתי לאחור למאן בדבר, והוא כפול במלות שונות: (ו) גוי נתתי למכים. מסדתי גופי למכים, רוצה לומר לא מנעתי ללכת מחשש פן יכוני:

רד"ק

להוציאכם מהגלות, ואף על פי שאתם בתוך עמים רבים. וזכר המים והאוויר לפי שהם יסודות, ואם ביסודות יעשה תפצו כל שכן בנבראים מהם. ויש לפרש עוד "אלביש שמים קדרות" על קדרות השמש והירח, או על העננים כמו שנאמר ליהם השמים התקדרו עננים ורות, אלא שנתון הוא לפרש הכל במה שעשה בעבור ישראל. ויתכן לפרש הפסוקים האלה דרך משל, דימה טובות העמים שהיה להם בשפע כמו הם והנהרות, ואמר שחירוב אותם ויוביש אותם, כלומר שיפסיק טובתם בעבור הרעה שעשו לישראל. והענין כמו שפירשנו בפסוק (לעיל מב טו) ושמתי נהרות לאיים ואגמים אוביש: (ד) אדני אלהים. אלה דברי הנביא אמדם על עצמו. אמר נתן לי לשון למודים, לשון אנשים מורגלים בלשון, כמו למוד מוכר (ירמיה כ כד), וכן אמר למעלה (לעיל מט ב) וישם פי כחרב חדה, שתיקן לשוני לדבר צחות מהרה כאדם מרגיל בדבר.

לדעת דברי השם, ולעזוב בו את מי שהוא עיף, רוצה לומר צמא לשמוע את דבר ה', כמו לשנות היעף במדבר (ש"ב ט"ז ב), ר"ל הצמא, וכן בארץ ציה ועיף בלי מים (תהלים סג ב). ופירוש "לעזוב" לאמר דבר בעתו: יעיר בבוקר בבוקר. אולי היו נבואותיו במראות הלילה והיה כאילו האל העירו בבוקר להנבואה, או פירוש "בבוקר בבוקר" יום אחר יום, כי לא היה הפסקה בנבואתו שיהיה בלא נבואה חודש או ימים: יעיר לי און. הנה תיקן פי לדבר ואנוי לשמוע כלמורים, כמו שאמר ה' אלהים נתן לי לשון למודים: (ה) אדני אלהים. אמר ה' אלהים. לפי פעמים ה' אלהים, ועוד אמר ה' אלהים, הן ה' אלהים. לפי שהיה מרבר על הנבואה, והנבואה תבוא לנביא באמצעות המלאכים הנקראים אלהים: לא מריתי. ללכת בשליחותו, ולא נסוגתי אחר שלא אלך, אלא אמרתי הנני שלחתי: (ו) גוי. ואף על פי שאתבזה בעבור השליחות לא מנעתי בעבור זה, אלא ברצון הלכתי,

פרשת תרומה

אדם לא יהי' באוהל מועד בכואו לכפר וכו', אך לדעתנו נראה להיפך דכוונת בעל המסורה הוא לדברינו הנ"ל, דקשה תיבת לבדו למה לי רהא בהדיא כתיב והם לא יגשו, אך דהכוונה הוא על מלאכי השרת, וזהו הכוונה ולהיפך מורה בעל המסורה, דהכוונה מלבדו הוא, כמו ונגש הכהן, דשם אקרא וכל אדם (ירשו חז"ל ירושלמי יומא פ"א ה"ה) אפילו אותן שכתוב בהן (יחזקאל א, ו) ודמות פניהם פני אדם, דהיינו מלאכי השרת, [גם כן לא היו בשעה דנכנס הכהן גדול לפני ולפנים], גם כאן קא משמע לן "לברו" דגם מלאכי השרת לא הי' צריך, רק נקרב לבדו אל ה', וזהו הכוונה, ונגש משה, כמו ונגש הכהן, בעת שהי' מתפלל ברכת ונגש חורש בקוצר, [לפני ולפנים דהי' אז לבדו בלא מלאכי השרת, כן נגש משה לבדו בלא סיוע מלאכי השרת], וכדברי בעה"ט ז"ל, אך דהלימוד הוא להיפך, דונגש הכהן מלמד על ונגש משה, וכמו שכתבנו, כנ"ל נכון: [תהלים קיט, קסט]

כר. ז. נעשה ונשמע, [תהלים קג כ] עושי רברו לשמוע בקול דברו, נראה לפרש דהנה העשיי' לשמה הוא [דכל הכוונה יהי' רק] לקיים דצון ה' ונחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, וזהו עושי דברו בלי שום פניי' רק לשמוע בקול דברו, ושמיעה הוא לשון קיום, [היינו דכל כוונתם הוא רק לשמוע ולקיים דברי ומצות ה'] וזהו כוונת ישראל באמרם נעשה ונשמע, [היינו גם כן דיקיימו המצות] לא לשום פני', רק [בשביל] לשמור מצותיו, וזה [דאמרו חז"ל שבת פח. דבשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן] מי גילה לבני רו זה שמלאכי השרת משתמשים בו, [הכוונה] שכולם זכים בו [דכל המלאכי השרת] עושים תמיד עבודתם לשמה] ולא שיין גבייהו פניות ועניני עולם הזה, כמאמרם בשמים ובארץ, [נצבים ל, יט ברשיז"ל דאמר הקב"ה לישראל הסתכלו בשמים וארץ שלא שינו מדתם, ומה אלו שאין מקבלין שכר אם זוכין, הרי ששמים וארץ אין מצפין לקיבול שכר והוא הדין המלאכים] שאין מצפים לקבול שכר כנ"ל: [תהלים קג, כ]

ב. ויקחו (ה) לי תרומה כו' תרומתי. לבאר כמקרא הזכ' אהנו לריכים כקדמות מרובות. וזה ילא ראשונה ביאור פתח אחד בספר חכלים פפרשה דתמניא פטי וכו' צרוך אחס כ' למדני חוקיך. וכמקרא אומר דרשוני וחיו מדוע לכל בקשותיו לא הקדים לומר צרוך אחס כ' רק כאן, ומכ' נשתכח בקשכ' זו מכל בקשותיו ככל ספר חכלים כקדוש:

והנראה לבאר ככתוב (א) בצירוף ביאור ככתוב בחורה ואברך ואגלכ שמך וכי' ברכה, ושתי תיבות כללו אין לכס ביאור מספיק, אומרו וכי' ברכה וכתואו כי' לומר וכי' מצורך ועיין פרש"י ז"ל, (ג) ובצירוף ביאור אמרו רז"ל תניא כי' ר"מ אומר חייב אדם לצרוך מאכ' ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מכ' ה' אלוקיך שואל מעמך כו' אל תקרא מכ' אלא מאכ'. וגם זה צריך ביאור

תדרש נועם

ב. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ירבנו לבו תקחו את תרומתי, הנה כדי לבאר המקרא הזה צריכים אהנו להקדים הקדמות מרובות, וזה יצא ראשונה, כביאור כתוב אחד בספר תהלים כפרשה דתמניא אפי' והוא הכתוב (קט, יב) ברוך אתה ה' למדני חוקיך, דהמקרא הזה אומר דרשוני וחיו, דצריך להבין מדוע לא הקדים לומר דוד המלך ברוך אתה ה' גם לכל בקשותיו, ולא אמרו רק כאן כאשר ביקש למדני חוקיך, ומה נשתנה בקשתו הו' דלמדני חוקיך מכל בקשותיו ככל ספר תהלים הקדוש דלא הקדים להם לומר ברוך אתה ה'.

דהכוונה הוא שיהיו הברכות מטורים בידך, או דבך חותמין דאומרים "מגן אברהם" אבל לא פירש בזה לפי פשוטו.

(א) והנראה לבאר הכתוב הזה בצירוף ביאור גם כתוב אחד בחורה והוא (בראשית יב, ג) ואברךך ואגדלה שמך והי' ברכה, דשתי תיבות הללו "והי' ברכה" אין להם ביאור מספיק, כי מהראוי והנאות הי' לו לומר והי' מבורך, ועיין ברשיז"ל דנדחק על פי המדרש

(ג) וכ"ל זה יבואר בצירוף עוד ביאור מאמר חז"ל (מנחות מג) תניא הי' ר' מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (יברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך, אל תקרי מה אלא מאה, היינו דה' אלוקיך שואל מעמך לברך מאה ברכות בכל יום, והנה גם זה צריך ביאור, דמנין לו לר' מאיר לדרוש אל תקרי זה, ואם נאמר דדרש כן מפני דהי' קשה לו קושית הש"ס, דעל מה שאומר כי אם ליראה הקשו בגמרא (סוכות לז:) אטו וכי יראה הוא דבר קטן דאומר "כי אם" ליראה, ונאמר דבשביל קשיא זו בתר לו ר"מ זה הדרש דאל תקרי מה אלא מאה, אבל הלא על זה כבר תירצו חז"ל דאצל משה רבינו הי' היראה רק דבר קטן, ואם כן הדרא קשיא לדוכתה מנין לקח ר"מ לדרוש "אל תקרי" זה.

קשה. (ו) וכבר כתבנו דבזולת הכוונה כרי זה כלל בירך וגזל הוא בידו המאכל אשר יאכל, וזכו אמרו רז"ל שקשה בגזל שיש בהנאכל בדבר, הנאכל שאפילו לדיקים גמורים כו' על דרך שכתבנו, והבן היטב:

ועל פי זה יבוארו (ז) דברי ר"מ בצומרו אל תקרי מה חלה מאה. דהנה יש לעיין במקרא הזה ויש בו דקדוק רב ועלום למצינים אומר מעמך. ולפי הכוונה הפשוטה הוה לי' למימר ממך בלא שיהיו כמו עם רב ועלום ממך וכהנה רבות ומעמך יש לו כוונה

קשה. (ו) וכבר כתבנו דבזולת הכוונה כרי זה כלל בירך וגזל הוא בידו המאכל אשר יאכל, וזכו אמרו רז"ל שקשה בגזל שיש בהנאכל בדבר, הנאכל שאפילו לדיקים גמורים כו' על דרך שכתבנו, והבן היטב:

והנה אמרו רז"ל (ז) חק לישנה דמוזני הוא. ואכלו את חקס או לחס חקי כו', וזהו שציקש דכמע"ה כי בצרכת החפלה חוכל לשהות ולעבר ולקדש מחשבתו, אך בצרכת דמוזני על זה הצקש שחלמנו בצרכת

תדרש נועם

דזהו שביקש דוד המלך עליו השלום, ואמר דהנה בברכת התפלה אני יכול לשהות קודם התפלה ולטהר ולקדש את מחשבתי למקום, אבל בברכת הנהנין אי אפשר לי ליקח מועד לשהות קודם כל ברכה של ברכת הנהנין, על כן בקשתי לפניך ה' שתלמד אותי לברך בכוונה גם בברכת הנהנין, היינו גם בשעה שאני מברך על המזון, וזהו שאמר "ברוך אתה ה' למרני" היינו נא בכל לשון של בקשה שתלמד אותי לומר בכוונה "ברוך אתה ה'" השייך אל "חוקיך" היינו בשעה שאני רוצה לאכול החוק והמזון אשר אתה נתת לי לאכול, ראני מחויב לברך אותך על זה, על כן אבקש מלפניך נא תלמד אותי לברך בכוונה שלא אחי' נחשב כגזול להקב"ה, דהרי אין לי פנאי ושהות לכיין לבי למקום כמו קודם התפלה, ועל כן אני מבקש ממך השי"ת ללמד אותי דעת היאך לברך את הברכה בכוונה כראוי, והבן היטב.

של אכילה, ועל כן הכוונה בברכת הנהנין נחשבת לדבר קשה.

(כ) והנה כבר כתבנו דאם עושין ברכה בלא כוונה, הרי זה נחשב כאלו לא בירך כלל, ולפי זה נמצא דהמאכל אשר הוא אוכל הרי הוא גזול בידו, דהרי הוא גזול להקב"ה, או על ידי דאוכל בלא ברכה, או על ידי דהברכה הי' בלא כוונה, וזהו דאמרו רז"ל "קשה גזל הנאכל" היינו דקשה הגזל אשר יש בדבר הנאכל, על ידי דאכל בלא ברכה או דאכל בלא כוונה בהברכה, דזהו דבר קשה עד דאפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בה, והוא על דרך שכתבנו, דזהו לפי דאין להם המועד והפנאי לשהות שעה מקודם ולכיין לבם למקום, ועל כן ברכתם היא בלא כוונה הראוי, והרי הוא כאילו לא בירך ואם כן הרי גזול להקב"ה, וזהו דאמר גזל הנאכל, היינו הגזול שיש בדבר הנאכל ובמידת דאכילה, והבן היטב.

7 (ו) והנה מצינו דאמרו רז"ל (ביצה טו.) דחק הוא לשון מזונות מן הכתוב (בראשית טו.) ובאכלו את חוקם, או מן הכתוב (משלי ה.) הטריפני לחם חוקי. מעתה יתכן לומר

(ז) ומעתה יתבארו על פי זה דברי ר' מאיר באומרו אל תקרי מה אלא מאה, דהנה מה דיש עוד לעיין במקרא הזה של מה ה' אלויקך שואל מעמך, הוא דיש בו דקדוק

זמנין לו לרבי מאיר אל תיקרי זה, ואי דקושיתו כש"ס קשיא' אטו יראה כו' כבר חילנו חז"ל:

דהנראה ליישב כל זה (ג) על פי אמרינו לפרש מאמר חז"ל קשה גזל הנאכל שאפילו לדיקים גמורים כו'. והדבר כפשוטי' מופלא מאתנו לכאורה מדוע לא יוכלו לדיקים גמורים לעמוד בזה להשיב גזל הנאכל ולשלם תמורתו. והנראה לכוון בדבריכם. על פי אמרו רז"ל צריש פרק כיצד מצרכין כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב והארץ נתן לבני אדם. לא קשיא כאן קודם צרכה כאן לאחר צרכה כו', שם

תדרש נועם

(ז) המורם והיוצא לנו מזה הוא, דהאכילה בלא ברכה, הרי זה נחשב לגזול גבוה, היינו דנחשב כאלו גזול להקב"ה כאשר אמרנו, והנה יתכן לומר דאפילו עושים ברכה, אבל אם היא בלא כוונה הראוי, או גם כן דא אחת היא ונחשבת גם כן כאלו לא בירך כלל, דשתי האופנים הם שווים במדריגה, דהרי הכל הולך אחר כוונת הלב, ואם כן אם הוא אינו מכיין את לבו הרי הוא כאלו לא בירך כלל, והנה הדבר הזה לכיין את לבו בשעת ברכה הוא דבר גדול ויותר קשה אצל ברכת הנהנין מאשר הוא אצל ברכה של התפלה, כי בשעת התפלה הרי יש לו היכולת ליקח מועד וזמן לעצמו לטהר מחשבתו קודם שיתפלל, כאשר חכמים הגידו לנו (ברכות יז.) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפלה, כדי שיכווננו לבם למקום, וממילא היו יכולין לכיין כראוי בשעת התפלה אחרי ההכנה הזו, אשר לא כן הוא בברכת הנהנין דאי אפשר לשהות שעה אחת קודם כל ברכה

דהנראה ליישב כל זה, על פי מה דאמרנו לפרש מאמר חז"ל (חולין פט.) קשה גזל הנאכל, דאפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בה, והנה הדבר הזה לפי פשוטו הוא מופלא מאתנו ואין לו פירוש לכאורה, דמדוע לא יוכלו צדיקים גמורים לעמוד בזה שלא להיות נכשל בגזל הנאכל, ומדוע לא יוכלו להשיב את הגזל הנאכל ולשלם את תמורת ושיווי הגזילה אשר גזל, והנראה לומר בכוונת דבריהם דהוא על פי מה דאמרו חז"ל (ברכות לה.) בריש פרק כיצד מברכין כתיב (תהלים כד.) א' לה' הארץ ומלואה, דהארץ הוא של הקב"ה, וכתיב (תהלים קט.) טו) והארץ נתן לבני אדם, הרי דהארץ הוא של בני אדם, ומתוך דלא קשיא, כאן קודם ברכה, או הוא של ה', וכאן לאחר ברכה הוא של בני אדם, דאז כבר זכו בהארץ על ידי הברכה, עוד אמרו שם כל הנהנה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים, ועוד אמרו שם כל הנהנה בלא ברכה כאלו גזול להקב"ה וכי, עיין שם.

מה כו' וכיינו מאה זכרות רק שכוה שואל שיהי' לא צנוף לצד רק מהנשמה אשר עמך ישב בקרבך, והבן היעב, ודקדקתו הוא שכתבתי לר"מ לומר אל תקרי, והבן נ"ל:

ונבא לזכר אומרו (ט) וכי' זכרה על פי דברי חז"ל בפסוק מדוע צלתי ואין איש דכוננה על הנשמה והמחשבה, שהרי זה כעושה סעודה וכירה גדולה על המלך ובעלמנו ילך מציחו עיין שם, וזכו שהזכירו

תדרש נועם

רב ועצום למבינים, דצריך להבין למה כתב "מעמך" דהרי לפי הכוונה הפשוטה הי' יותר נכון אם הי' אומר "ממך" בלא ע' כמו דמצינו בהכתוב (וברים כ, א) עם רב "ממך", וכהנה עוד מקראות רבות, מה שאין כן תיבת "מעמך" דיש לו כוונה אחרת לגמרי, אבל על פי דרשת ר' מאיר יתיישב היטב אומרו מעמך, והיינו לפי מה דאמרנו דבברכת הנהנין צריך זהירות יתירה דיהי' אפשר לו לעשות אותה בכוונה, והרי אמרנו דאם אין לו כוונה בשעת הברכה אז נחשב הברכה כאין, וכאלו לא בירך כלל.

(ח) והנה ידוע דהכוונה באה מהשכל והנשמה דיש בהאדם, דזה הוא העיקר השבח להקב"ה, כאשר אמרו חז"ל במסכת ברכות (י) מה הקב"ה מלא כל העולם, ורואה ואינו נראה, ויושב בחדרי חדרים, וזן את העולם וכו', וטהור וכו', כן הנשמה מלאה את הגוף, ורואה ואינה נראה, ויושבת בחדרי חדרים, וזנה את הגוף, וטהורה, יבא הנשמה שיש בו חמשה דברים הללו, ויברך להקב"ה שיש בו חמשה דברים עיין שם, וגם בהזו"ח (ליוורט בראשית ט:י) על הכתוב (תהלים ק:ו) כל הנשמה תהלל ייה, אומר דהנשמה היא המהללת ולא הגוף עיין שם, וזהו

גם ראשי חיבות נ"ר מורה על נפש רוח נשמה, וכבר כתבנו דהכוונה הוא זכיות הנשמה צחוק התיבה, וזכו שצאו ז"ל להזכיר על כוונה נפש רוח נשמה זמאה זכרות, ואמרו נר לאחד כשם שלחיבה אחד אחת על כרחק זריו וזכיר לאומרו צחור כנר הנשמה והכוונה, כן תזכר נר למאה רזה לומר למאה זכרות כנ"ל, והבן:

והנה בגאון (ט) מוכר"י ז"ל כתב לפרש אמרו רז"ל שנים שנכנסו לציח הכנסת וקדם אחד וילא עורפין כו', דהכוונה על גוף ונשמה שחיס כנה כנכנסין, וזמאנע החפלה

תדרש נועם

במחשבתו במחשבת חוץ ולא בתהלת ה' אשר ידבר פיו אז עיין שם, וזה שהזכיר הקב"ה את אברהם אבינו "והי' ברכה" היינו דתהי' שם בעת דאתה מברך ותהי' בתוך הברכה, ולא רק בעת התפלה אלא אפילו בעת שאתה עושה רק ברכה בעלמא, כמו למשל בשעה דאתה מברך ברכת הנהנין וכדומה, גם אז תהי' שם נשמתיך גם כן, ושיהי' תמיד כל מחשבתך בהברכה בכוונת הלב, והבן היטב מאוד אז תשכיל.

(י) ועל פי דברינו אלה אמרנו לפרש בדרך מליצה וחכמה ומוסר את מאמר חז"ל (שבת קכב) נר לאחד נר למאה, כי הנה הפוסקים ז"ל כתבו (א"ח ק"א) דכגון אנו אין חזוין להתפלל בשביל חסרון הכוונה, ואפילו לא כיון באבות ובשלשה ברכות ראשונות, דאז הי' צריך לחזור ולהתפלל מעיקר הדין, אבל לפי דאין אנו בטוחים דבפעם השני נתפלל בכוונה, על כן אין אנו חוזרים להתפלל שנית, ורק בהפסוק שמע ישראל צריכים לחזור אם אמרו שלא

(כ) והנה הגאון מזהר"י ז"ל (אהבת יונת)

כל איש בכל ברכותיו יש כאיש דכיינו
 כגשמה בעיקריה כדמפרש ואזיל, אשר ידענו
 לנו בכוונת כלל ולא דבר שפתיים רק כלל
 יש כאיש כיסוף מדוע ברחי ואין איש, מלדיק
 כזה חקמו את תרומתי וכבן כיטב, כנ"ל
 לפרש הכתוב בדרך חכמה ואורח:
 נראה לעניות דעתי לנאר (ג) כמדרש ויקחו
 לי תרומה כדל הוא דכתיב תורכ
 זכ כו' בדרך נחמד ונעים. דכנכ רבינו

תדרש נועם

באמונה באחדות הבורא, היינו דמאמינים
 דהשי"ת הוא המלך המרומם על הכל, ועל
 ידי דיהי' "לי תרומה" היינו על ידי
 דירוממו אותי על הכל, על ידי זה יזכו
 דיהי' "ויקחו" רצה לומר דעל ידי זה יקבלו
 השפע של עשירות.

(ס) והוא על דרך המדרש (תוכח התורה
 יתרו) דכל מה שישאל אוכלים בעולם הזה
 הוא בזכות האמונה, והטעם דאינם ניוונים
 רק בזכות האמונה, לפי (עירובין כב) דשכר
 מצוה בהאי עלמא ליכא, רק (רבי' ז יא)
 היום לעשותם, ולמחר בעולם הבא לקבל
 שכרם, דאף על פי דהקב"ה הוא (יירושלמי ר"ה
 פ"א ה"ג) שומר משמרתה של תורה, וכתוב
 (ויקרא יב יג) לא תלין פעולת שכיר אתך,
 אבל (ב"ב קי:) כשהוא על ידי שליח אז אינו
 עובר על לא תלין, והרי הקב"ה נתן לנו
 התורה על ידי שליח, הוא משה רבינו, על
 כן השכר שמור לעולם הבא, אמנם אנכי
 ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו ולא על
 ידי שליח, על כן כביכול מחוייב הקב"ה
 לשלם השכר עור בזה העולם שלא לעבור
 על לא תלין, וזהו דאמר אין ישראל ניוונין
 אלא בזכות האמונה, דעל האמונה הקב"ה
 משלם השכר עור בזה העולם.

(ב) נראה לעניות דעתי לבאר
 הכתוב ויקחו לי תרומה, גם לבאר המדרש
 (שמ"ד לג ז) הדא הוא דכתיב (דברים לג ד)
 תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב
 בדרך נחמד ונעים, דהנה רבינו מהר"מ
 אלשיך ז"ל דרקק דהי' לו לומר "ויתנו" לי
 תרומה, ולא "ויקחו" דויקחו משמעו הוא
 דהם לוקחים לעצמם ולא דנותנים, וכאן הרי
 הי' הציווי דיתנו תרומה, והנראה לומר
 דהנה תיבת תרומה יתכן לפרש לשון הרמה,
 והכוונה הוא דהכתוב מצוה לדומם את
 אלוקינו, לדעת ולהאמין דהוא אלוקים על
 הכל וארון הכל, וה' הוא האלוקים, וזהו

נתינת התרומה דכיוונים אחד מחמשים
 ותרומה הוא תרי ממאה עיין שם בספריהם.
 וגם אנו לדרכינו נלך בדרך כזה. ויאמר
 הכתוב ויקחו לי שילמדו כשצילי ולשמי
 תרומה תרי מאה, רצה לומר למאה ברכות
 שמצרכין כלל יוס יהיו תרי היינו הגוף
 והגשמה יחדיו יהיו תמים, וכמו שכחצנו
 בפסוק מה' ש' שאל מעמך, ועל דרך שפרשנו
 בפסוק וכו' ברכה. (מ) ואמר מאת כל איש
 רצה לומר ממי תלמדו תרומה, ואמר מאת

תדרש נועם

בתיבת תרומה נתינת תרומה של הבינונים
 דהוא אחד מחמשים, לפי דתיבת תרומה
 יתכן לחלק לשתי תיבות "תרי מאה", עיין
 שם בספריהם ז"ל, וגם אנו לדרכנו נלך
 בדרך הזה, ותיבת "ויקחו" נפרש לשון
 לימוד, ואמר הכתוב "ויקחו לי תרומה"
 היינו דיקחו וילמדו לי ובשבילי ולשמי
 שיהי' "תרומה" "תרי מאה" רצה לומר
 דלהמאה ברכות דמברכין בכל יום, לזה
 המאה יקחו וילמדו וירגילו דיהיו תרי
 ושנים, היינו דהגוף והגשמה שניהם יחדיו
 יהיו תמים אצל הברכה, על ידי שיהי'
 אמירתו לא רק בפיו אלא גם בכוונת הלב
 והגשמה, וכמו שכתבנו הכוונה בהכתוב ה'
 אלוקיך שואל "מעמך" ועל דרך שפירשנו
 הכתוב "והי' ברכה".

(מ) ואמר לך הכתוב דאם תרצה לדעת
 ממי תוכל ללמוד סדר העבודה בכוונת
 הברכות, עליך לדעת אשר "מאת כל איש"
 רצה לומר דמהצדיק אשר בכל ברכותיו יש
 אתו עמו הבחינת "איש" היינו דתמיד היא
 עמו הגשמה שהיא העיקרית והאיש, ומפרש
 והולך "אשר ידבנו לכו" היינו זה אשר יש
 לו כוונת הלב בשעה שמברך, דאין זה
 הצדיק מאותם אשר רק בשפתיו ידבר ולכו

הגשמה משועפת בדברים אחרים רק הגוף
 החומרי עודנו עומד לפני ה' ומדבר מהכרגל,
 וכו' וקדם אחד כו'. וגם אחד המיוחד
 ועיקרי שהוא הגשמה, ואין תפלתו של אדם
 נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו. לזה
 טורפין לו תפלתו כו', עד כאן דברי רב
 ז"ל:

ועל פי (ג) הקדמות הללו נצא לנאר הכתוב.
 כנכ בחיבת תרומה כתבו ז"ל שמרומ

ואחתן) כתב לפרש מאמר חז"ל (ברכות ה)
 שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד ויצא,
 טורפין לו תפלתו בפניו, דהכוונה הוא על
 הגוף והגשמה, דשנים המה הנכנסין
 ומתחילין להתפלל, אבל באמצע התפלה
 הנשמה היא משוטטת ומחשבת בדברים
 אחרים דאינם מעניני התפלה, ונמצא דיצא
 לו מהתפלה ונשאר רק הגוף החומרי, אשר
 הוא עודנו עומד לפני ה' ומדבר ומתפלל
 בשביל דהוא רגיל להתפלל מצות אנשים
 מלומדה, וזהו הכוונה "וקדם אחד ויצא",
 היינו דהגשמה נתקדמה ויצאה והלכה לה
 מן התפלה ומשוטטת אז בדברים אחרים,
 וגם יתכן דעל כן קרא הגשמה "אחד" לפי
 דהגשמה הוא אחד המיוחד והעיקרי
 בהתפלה, כמו דאמר חז"ל (תענית ת) אין
 תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים
 נפשו בכפו, היינו דמתפלל בכוונה, ועל זה
 אמרו חז"ל רזה האיש דהגשמה שלו קדמה
 ויצאה מן התפלה, והניחה את הגוף בלבד
 בהתפלה, אז טורפין לו תפלתו בפניו, עד
 כאן דברי הרב ז"ל.

(ל) ומעתה על פי הקדמות האלו נבא
 לבאר את הכתוב כאן, דהנה בתיבת
 "תרומה" כתבו ז"ל (וה"ק קעה קעה) דמרומז

קעו נועם מגדים תרומה וכבוד התורה

הכפ"כ למשה ויקחו לי תרומה כו' גם מדרש ויקחו לי כו' הדא הוא דכתיב תורה זוה כו' הכוונה כי נעשה היינו במחשבה כמו שכחנו בדרוש נשנה הקדום, וה' ומחשבה טובה מנערפת למעשה אלל ישראל מחמת חזקה. ולפי זה מחשבה עבודה זרה נמי. אך הואיל והטעם משום חזקה הא' חיתרע חזקתו, לכך ויקחו על מחשבה העגל,

תדרש נועם

דבר ה', כי אין אופן אחר לעשות ולקיים טרם נצטוו וטרם שמעו מה לעשות, וכמו שכתבנו בדרוש בשבת הקדום, ולפי המחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, על כן בשעה דקיבלו על עצמם במחשבה את קיום המצוות הרי זה נחשב כאלו קיימו כבר כל המצוות, ועל כן יכלו להקדים נעשה לנשמע, לפי דעוד קודם שנשמעו להם המצוות הי' נחשב להם כאלו כבר קיימו אותם בפועל.

(ט) והנה ידוע (קרושין מ) דאצל ישראל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, חוץ ממחשבת ע"ז, והטעם הוא לפי דישאל יש להם חזקת כשרות דבוודאי קיימו כל עשיי' טובה שמקבלים על עצמם, ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה אצל ישראל, לפי דבוודאי לא יעשו את העולה על לבם לרעה, דהרי יש להם חזקת כשרות, והנה לפי זה לכאורה גם במחשבת ע"ז הי' צריך לומר דלא יצטרף למעשה, ועל ידי זה ממילא לא הי' נשאר זכר מחטא העגל, דהרי (יומא סו) אותם דנשארו ולא נידונו למיתה הם לא חטאו רק במחשבה, אך דהואיל דהטעם דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה בישראל הוא משום חזקת כשרות שיש להם, ממילא הורעה החזקת כשרות אשר להם על ידי מחשבת ע"ז שהי'

הואיל ואינו על ידי שליח, (ט) וזכו דכרי המדרש הדא הוא דכתיב תורה צוה לנו משה, ר"ש תרי"א, וכיינו משום כי אנכי כו' מפי הגבורה שמענו, לכך אחי שפיר ויקחו שפט עשירות על לי תרומה, כנ"ל נחמד ונעים: ובה פירשנו (ט) הכתוב גמול על עבדך אחי גם כשאתי חי בעולם הזה אף דשכר

מגיע לי שכר בעולם הזה, דהרי "ואשמרה דברך" רצה לומר דהרי אני שומר דברך דאתה הקב"ה אמרת בעצמך ולא על ידי שליח, והיינו אנכי ולא יהי' לך, ועל זה הרי אתה צריך לשלם הגמול והשכר בעולם הזה בשביל דלא לעבור על לא תלין.

(ז) או יתכן לפרש תיבת "אחיי" על דרך דעל הכתוב (דברים יב ד) ינוס שמה וחי הנאמר אצל רוצח דרשו חז"ל (מכות י) דצריך לעשות לו דברים של חיים, היינו דצריך לראות שיהי' לו פרנסה בהערי מקלט, ולפי זה נפרש הכתוב גמול על עבדך "אחיי" רצה לומר שתתן תשלום וגמול לי אני עבדך, שיהי' לי פרנסה ועשירות ושפע, דברים של חיות, ואמר על זה הטעם, דהרי "ואשמרה דברך" רצה לומר דהרי אני שומר אנכי ולא יהי' לך, דברים שדיברת אתה הקב"ה בעצמך כמו שכתבנו למעלה, כנ"ל:

(ק) במדרש (תנר"א פ"ז) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, גם יש עור מדרש (שמו"ד ל"ז ז), ויקחו לי תרומה הדא הוא דכתיב תורה צוה לנו משה, יתכן הכוונה, כי הנה נעשה יתכן לפרש דיעשו במחשבה, היינו דקיבלו על עצמם במחשבתם לקיים כל אשר

(ג) או יאמר ויקחו לי תרומה, כי

קעו נועם מגדים תרומה וכבוד התורה

מגוע לי שכר בעולם הזה, דהרי "ואשמרה דברך" רצה לומר דהרי אני שומר דברך דאתה הקב"ה אמרת בעצמך ולא על ידי שליח, והיינו אנכי ולא יהי' לך, ועל זה הרי אתה צריך לשלם הגמול והשכר בעולם הזה בשביל דלא לעבור על לא תלין.

בשעה שאמרו (ק) ישראל נעשה אמר

תדרש נועם

מגיע לי שכר בעולם הזה, דהרי "ואשמרה דברך" רצה לומר דהרי אני שומר דברך דאתה הקב"ה אמרת בעצמך ולא על ידי שליח, והיינו אנכי ולא יהי' לך, ועל זה הרי אתה צריך לשלם הגמול והשכר בעולם הזה בשביל דלא לעבור על לא תלין.

(ז) או יתכן לפרש תיבת "אחיי" על דרך דעל הכתוב (דברים יב ד) ינוס שמה וחי הנאמר אצל רוצח דרשו חז"ל (מכות י) דצריך לעשות לו דברים של חיים, היינו דצריך לראות שיהי' לו פרנסה בהערי מקלט, ולפי זה נפרש הכתוב גמול על עבדך "אחיי" רצה לומר שתתן תשלום וגמול לי אני עבדך, שיהי' לי פרנסה ועשירות ושפע, דברים של חיות, ואמר על זה הטעם, דהרי "ואשמרה דברך" רצה לומר דהרי אני שומר אנכי ולא יהי' לך, דברים שדיברת אתה הקב"ה בעצמך כמו שכתבנו למעלה, כנ"ל:

(ט) וזהו כוונת המדרש ויקחו לי תרומה, הדא הוא דכתיב תורה צוה לנו משה, כי מצינו בגמרא (מכות כד) ריש ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה וכו' מאי קראה, תורה צוה לנו משה, תורה בגימטריא תרי"א, אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו, הרי דמהכתוב תורה צוה לנו, נדע דאנכי ולא יהי' לך שמענו מפי הגבורה ומגיע השכר עוד בזה העולם, מעתה לפי מה דאמרנו כוונת הכתוב ויקחו לי תרומה, דעל ידי דיהי' לי תרומה, ועל ידי דירוממו אותי ויאמינו באחדות הבורא, על ידי זה יהי' ויקחו, דעל ידי זה יקחו לעצמם עשירות ושפע רב, וזהו רק לפי דזה המצוה של אחדות ה' שמענו מפי הגבורה בעצמו ושייך ב' לא תלין, על כן יפה אמר המדרש הדא הוא דכתיב תורה צוה לנו משה, לפי דמזה הכתוב אנו יודעים דמצות אנכי ולא יהי' לך שמענו מפי הגבורה, ועל כן שכרם הוא בזה העולם, כנ"ל והוא נחמד ונעים.

(ט) ובה פירשנו הכתוב (תהלים קמ ז) גמול על עבדך אחי ואשמרה דברך, דהכוונה הוא דדוד המלך ביקש דגם בזה העולם וגם עוד בעת דאני חי, תגמול ותשלם שכר טוב לי אשר אני עבדך, דהגם דאין בזה העולם שכר מצוה, אף על פי כן

(ט) ובה פירשנו הכתוב (תהלים קמ ז) גמול על עבדך אחי ואשמרה דברך, דהכוונה הוא דדוד המלך ביקש דגם בזה העולם וגם עוד בעת דאני חי, תגמול ותשלם שכר טוב לי אשר אני עבדך, דהגם דאין בזה העולם שכר מצוה, אף על פי כן

ברך ל משה תרומה קצג

קצג

משה

תרומה

ברך

כיון שאינו מתכוין לשמים כלל ומזמן את חצירו רק מפני הכוונה, מדוע יזכה לחומר קדוש.

לחורה ויראת שמים, ושם זוכה האדם להפוך את כל מחשבות לבו אך לטוב כל הימים.

וביאר ק"ז הרכ"ק הרצי ר' זושא זי"ע (הוצא בפרי חיים על אבות פ"ה מ"ג) על פי מה ששינו (אבות פ"ד מ"א) העושה מצוה אחת קונה לו פרקליע אחד, כלומר שנצרה מלאך מן המלאכה שעשה והוא מליץ עליו. והנה המלאך יש לו גוף וגשמה רוחניות, וגוף המלאך נצרה ממעשה המצוה, וגשמת המלאך נצרה מכוונת המצוה, וזה שיש לו ואינו רוצה אלא שעושה לזקק מפני הכוונה, המעשה הוא טוב ונצרה גוף המלאך, אבל אין במלאך הזה חיות של גשמה כי כוונתו אינו טוב, אבל כללות ישראל הם שורש אחד, ויש בהם מי שרוצה ואין לו, ויש לו לער גדול מזה שאינו יכול לגמור מחשבתו, והוא צורה במחשבתו העושה גשמה למלאך זה שצרה האדם ההוא בהמעשה אשר עשה, וזהו אמרם (קידושין מ.) מחשבה עושה הקצ"ה מרפ"ה למעשה, פי' מחשבה עושה שחשב אדם זה לעשות מצוה, הקצ"ה מרפ"ה למעשה שעשה חצירו בלי כוונה רצויה, ועל ידי שניהם נשלם המצוה כראוי, ועל כן שניהם נקראים ישראל קדושים, עכ"ד הקדושים.

ומערתה יתבאר מה שדרשו בתנא דבי אליהו, נעשה שאמרו ישראל נעשה וגשמת, וכחזק זקוני המהרש"א (שבת פח.) שאמרו נעשה על העשין, וגשמת על הלאוין. לכאורה יקשה כיון שהעשין הם רמ"ה והלאוין הם שם"ה, הלא קרוב האדם להפסד ורחוק משכר, מיד אמר הקצ"ה ויקחו לי תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ושם בחזרות ה' חבו לבחינת לב"י וצפרי ירננו אל אל חי, שיחשורר הלב לחורה ויראת שמים, ועל ידי שיהיה להם כוונה הלב ומחשבות עובות יהיו העשין מרובין והרי הם קרובים לשכר.

*

← 71 עוד לאלוה מילין לפרש כתנא דבי אליהו, נעשה שאמרו ישראל נעשה וגשמת מיד אמר הקצ"ה ויקחו לי תרומה.

3 דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת. כבר דקדק רש"י ל בטעם שלם תרומת האמורות כאן, גם יש להבין אומרו מאת כל איש אשר ידבנו לבו, דלכאורה פשיטא שיקחו תרומה ממי שדבנו לבו.

ויבואר בהקדם דברי הגמרא (חולין ז): אמר ליה רבי לרבי פינחס בן יאיר רזוק סעוד אגלי, אמר לו הן, נהבו פניו של רבי, אמר לו כמדומה אהי שמודר בהאב מישאל אני, ישראל קדושים הן, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה, וכתיב (משלי כג ו) אל תלחם את לחם רע עין, אבל אהי רוצה ויש לך. וכחזו בתוס' (ד"ה ויש) ואפילו הכי איקרו קדושים, שמזמן את חצירו לחטול אצלו מפני הכוונה. חכן דצריהם לריבין ביאור, דסוף סוף

הקצ"ה מרפ"ה וזה עשה יש שני המעשה ופעם וכלל תעשה לא עוב קרוב השכר כחוב (בראשית ו אדם צארן, היינו זילא רצה רעת , אך אלמלי היו ובה מרובה, אבל לכו רק רע כל צות ה' מעורב נחם ה' כי עשה אה נצרה, עכ"ד

ש והמקדש זכו וזה לבס לעובד וכמו שכתב ח"ז (ד) לפרש הכחוב ו ה' לבי וצפרי ינו לעשות רצונו והוא לב האבן, אף שאין הלב זקוף הלב, ויש בקרבנו לחשוק מקום המקדש :ם ונקרא לבה ה מתעורר לב עו ויעשור, וזהו להצרות ה', ושם חי, עכ"ד.

הקדושים מדברי ה' כי מליין קדושה גדולה מתכוין לבו יותר צי"ש. הרי לן ר לב הישראל

רפ"י זה יובן מה שדרשו בתנא דבי אליהו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, היינו נעש"ה על מעשה המצוה, בצחינה יש לו ואינו רונה, שקבלו בני ישראל עליהם דאף מי שלא יזכה למחשבה זכה בקיום המצוות לא ימנע עלמו מלקיים המצוה בפועל, ונשמ"ע על כוונת המצוה, על דרך הכחוצ (מלכיס"ח ג ט) לצ שומ"ע. והוא צחינה מי שרונה ואין לו, שיש לו מחשבה טובה בלבד, מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, וכאן נחששו ישראל שיגרף הקב"ה מחשבתו של זה למעשיו של זה, ומבין שניהם יושלם המצוה בשלימות. L

ככל אשר אני מראה לוחך עתה, כן תעשו לדורות על פי מראה שאראה לנביאי הדורות ככל צנין וצנין אך יעשו זה משונה מזה, עכ"ל.

רפ"י זה ידוקק מה ששינה הכחוצ בלשונו ממקדש למשכן, דמחחילה נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ונעשו זה ישראל על צנין בית המקדש בית עולמים, ועל זה המשך ואמר ככל אשר אני מראה לוחך את חצנית המשכ"ן ואת חצנית כל כליו, פי' כמו שהראה הקב"ה למשה עתה חצנית המשכן וכליו, כן תעשו לדורות, לננות את המקדש והכלים כמראה אשר יראה השי"ת לנביאי הדורות ככל צנין וצנין.

ז עוד יתפרשו דברי התנא דבי אליהו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה.

ב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה לוחך את חצנית המשכן ואת חצנית כל כליו וכן תעשו. דקדק באור החיים הקדוש, לריך לדעה למה קראו מקדש ותיקף חזר בו וקראו משכן.

זב"ל דהנה כתב רש"ל וכן תעשו לדורות, אם יאבד אחד מן הכלים או כשהעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומטרות שטעה שלמה, כחצנית אלו תעשו אותם. והקשה הרמב"ן ז"ל הלא שלמה המלך שינה את המזבח ולא עשה כחצניתו כמבואר בכתובים (דברי הימים"ב ד ח), וחו קשה למאי חינעריך וכן תעשו לדורות, הא בין כך אין הנביא רשאי לחדש דבר ולשנות ממה שהראה הקב"ה למשה, ותיקן מרן החתם סופר בשו"תיו (יו"ד סימן רל"ו) דעיקר דרשה וכן תעשו לדורות לקולא אחיה, שנוכל לשנות בצנין והכלים ככל פעם ופעם על פי מראה שיראה השי"ת לנביאי הדור, אף על גב דבשאר מצוות החורה אין שומעים לנביא לשנות, וכיניו דקאמר

והנה לעיל מינה כתוב (שמות כד ג) ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דיבר ה' נעשה, וישכם בצוקר ויבן מזבח וגו' ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. והקשו המפרשים למה אמרו מחחילה רק נעשה ואחר כך הוסיפו לומר נעשה ונשמע. ומראה על פי מה שהעלו חז"ל (שבת פז.) כי בראש חודש סיון באו ישראל למדבר סיני, ובסיני אמר הקב"ה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, ולערב ירד משה ואמרן לישראל, ואז אמרו כל אשר דיבר ה' נעשה, ולמחרתו בשלישי בסיון נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעצ בעת צעור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם, ברביעי בסיון עבדו פרישה, ובחמישי בסיון בנה משה מזבח ואז אמרו ישראל כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, עיי"ש. ומעתה י"ל כי בתחילה אמרו ישראל רק נעשה, שקבלו עליהם לעשות ככל אשר ילמדם משה רבינו, אך ביום המחרת לאחר ששמעו מאמר השי"ת וגם כך יאמינו לעולם, ופירש"י גם בנביאים הבאים אחריו. ואז הוסיפו ואמרו נעשה ונשמע, ותרגומו נעבדו ונקבל, כלומר שישמעו ויקבלו גם דברי שאר הנביאים הבאים אחרי משה.

וזה שדרש כי ישראל נעו ולקבל את דבר משה, מיד את ובפרשה זו נל שישמעו לקול ה' ינוו לעשות את

ח או יאמר נ נעשה ו אמר הקב"ה ויר

ויבואר על פ (מסכת) לפרש דברי הגו משה למרום את מה לילוד אשה בא, אמרו לפניו תזכרנו וכן אדם אדיר שמך בכל השמים, אמר ל כבודי והחזר לכנ השרת קטרגו מה לקבל עומתה ולא זה באתה תשוע להם תשוב"ה, כ שאף אם יתעל וגדולה תשובה פ. עכ"ל. עכ"ל. ק.

עוד זאת נקדיק הקדוש ז"ל פ' ויקרא על יום ויום בת וואומרת אזי להב ובזוכ"ק (נשא ז) שובו בניו שובצני

